

Briuselis, 2023 11 15
COM(2023) 740 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

dėl ES prekybos politikos įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo

{SWD(2023) 740 final}

TURINYS

I. Įvadas.....	2
I.1. Santrauka.....	2
I.2. Šios ataskaitos aprėptis.....	8
II. Visapusiškas naudojimasis ES prekybos susitarimų galimybėmis.....	10
II.1. Prekyba su lengvatinės prekybos partneriais. Pagrindiniai pokyčiai 2022 m.....	10
II.2. ES prekybos susitarimų įgyvendinimo Azijoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje, kaimyninėse šalyse ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėse pažanga.....	16
III. Pagalba mažosioms ir vidutinėms įmonėms ieškant savo vietos pasaulio prekybos srityje	29
IV. Kliūčių šalinimas ir sprendimų paieška.....	34
IV.1. Esama prekybos kliūčių padėtis ir jų šalinimas.....	34
IV.2. Bendras kontaktinis centras.....	42
V. Dvišalis ir daugiašalis prekybos įsipareigojimų vykdymo užtikrinimas. Ginčų sprendimas	45
V.1. Naudojimasis ginčų sprendimo procedūromis.....	45

I. Įvadas

I.1. Santrauka

42 Europos Sąjungos lengvatinio prekybos režimo susitarimų tinklas ES įmonėms, ypač už ES ribų eksportuojančioms 6 700 000 mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI), atveria rinkas ir galimybes prekiauti ir investuoti nuspėjamesnėmis bei skaidresnėmis komercinėmis sąlygomis. Šie susitarimai sujungia Europą į augimo centrus už Sąjungos ribų, iš ten 2024 m. tikimasi 85 proc. augimo. **ES prekyba prekėmis su 74 lengvatinės prekybos partneriais**¹ sudaro 44 proc. ES išorės prekybos (2022 m. jos vertė buvo 2 434 mlrd. EUR, padidėjusi nuo 1 891 mlrd. EUR vertės prieš metus). ES prekyba paslaugomis su lengvatinės prekybos partneriais 2021 m. siekė 901 mlrd. EUR ir sudarė 46 proc. visos ES prekybos paslaugomis (2 012 mlrd. EUR).

ES prekybos susitarimai daro teigiamą ilgalaikį poveikį. Per pastarąjį dešimtmetį jie padėjo blokui išlaikyti palyginti stabilią 16–17 proc. pasaulio prekybos prekiomis ir paslaugomis dalį. Nepaisant kintančios pasaulio ekonomikos ir Kinijos galios augimo, ES tebėra didžiausias prekybos blokas, turintis beprecedentį kitų išsivysčiusių ekonomikos šalių neatkartotų susitarimų tinklą. Prekybos susitarimų poveikį taip pat rodo **Tolimųjų Rytų** ir **Lotynų Amerikos** pavyzdžiai:

- naudojantis prekybos susitarimais ES pavyko padidinti savo *Pietų Korėjos* importo dalį, o toliau PPO sąlygomis prekiavusios Japonijos prekyba su Pietų Korėja per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo 8 proc.;
- *Lotynų Amerikoje* ES lengvatinės prekybos partnerių importo dalis 1994–2021 m. išliko palyginti stabili (apie 11 proc.). Nelengvatinės prekybos partnerių atveju buvo kitaip – su jais susijusi ES dalis sumažėjo nuo 35 proc. iki 20 proc.

Kai kurie **naujesni ES prekybos susitarimai**, pvz., su Pietų Korėja, Kanada ir Vietnamu, prisidėjo prie ES eksporto augimo, o kai kurie sėkmingiausi sektoriai per visą savo gyvavimo laikotarpį patyrė didelį augimą:

- ✓ ES prekių eksportas į *Pietų Korėją* nuo 2012 m. kasmet vidutiniškai didėjo 6 proc., o automobilių ir jų dalių eksportas per visą laikotarpį išaugo 217 proc.;
- ✓ ES prekių eksportas į *Kanadą* nuo 2018 m. kasmet vidutiniškai didėjo 7,7 proc., o pieno gaminių eksportas per visą laikotarpį išaugo 54 proc.;

---

¹ Partnerių yra daugiau nei susitarimų, nes daugelis jų sudaryti su keliomis šalimis (pvz., ES ekonominės partnerystės susitarimai (EPS) su Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno partneriais arba prekybos susitarimas su Centre Amerika; taip pat žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „Šalių informacijos suvestinės dėl ES prekybos susitarimų įgyvendinimo“ (SWD(2022) 740); <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>

- ✓ ES prekių eksportas į *Vietnamą* nuo 2020 m. kasmet vidutiniškai didėjo 20 proc., o vaistų eksportas per visą laikotarpį išaugo 152 proc.

2022 m. **ES prekyba su lengvatinės prekybos partneriais** (*išskyrus prekybą energiniais produktais*) **augo sparčiau**, t. y. 21,2 proc., arba 366 mlrd. EUR, nei ES prekyba su partneriais, su kuriais susitarimų nesudaryta, padidėjusi 18,9 proc. Nepaisant ekonominių ir geopolitinių sunkumų, bendra prekyba su 20 svarbiausių ES lengvatinės prekybos partnerių 2022 m. padidėjo vidutiniškai beveik 30 proc. Lengvatinio prekybos režimo susitarimai padeda ES įmonėms patekti į užsienio rinkas.

ES prekybos susitarimai taip pat didino **ES eksporto atsparumą** geopolitiniams sukrėtimams (pvz., dėl neišprovokuoto ir nepateisinamo Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą ir susijusio sprendimo panaikinti ES priklausomybę nuo Rusijos), o kartu padėjo įmonėms diversifikuotis ir atrasti naujas rinkas. 2021 m. ir 2022 m. ES prekių, kurioms taikytos sankcijos, eksporto į Rusiją vertė sumažėjo 27 mlrd. EUR, o tų pačių prekių ES eksporto į lengvatinės prekybos šalis partneres vertė padidėjo 174 mlrd. EUR. Konkretus pavyzdys – mašinų ir mechaninių įrenginių sektorius, kuriame ES eksporto į Rusiją vertė 2022 m. sumažėjo 53 proc., arba 14 mlrd. EUR. Šios rinkos praradimą kompensavo padidėjęs ES eksportas į lengvatinės prekybos šalis partneres (15 proc., arba 34 mlrd. EUR), ypač į Meksiką (32 proc.), Turkiją (27 proc.) ir Kanadą (28 proc.). Prekybos susitarimai taip pat mažina per didelę su strateginiais ir ypatingos svarbos gaminiais susijusią priklausomybę nuo kurios nors vienos paskirties šalies.

Be to, **ES prekybos susitarimai taip pat yra svarbūs importui**, nes suteikia patikimą prieigą prie išteklių, kurių reikia ES ekonomikos augimui. Įgyvendinant su kilmės šalimis suderėtus įsipareigojimus ir užmegzta partnerystes, lengviau **stiprinti tiekimo grandines ir įvairinti importo šaltinius**, kartu mažinama bendroji ES priklausomybė nuo trečiųjų šalių, pvz., susijusi su svarbiausiomis žaliavomis ir energiniais produktais. Pavyzdžiui, ES importas iš Kanados per praėjusius metus išaugo 25 proc. Šį augimą palengvino su šia šalimi sudarytas Išsamus ekonomikos ir prekybos susitarimas (**IEPS**), kuris daugiausia apima žaliavas ir energinius produktus ir padeda ES įvairinti šaltinius atsisakant Rusijos produktų. Žaliajai pertvarkai ir Europos gamybai būtinų svarbiausiųjų žaliavų ES importas padidėjo vidutiniškai 56 proc.², palyginti su šių žaliavų importo iš ne ES padidėjimu tik 25 proc. ES naftos alyvų (HS 27) importas iš Kanados padidėjo beveik dvigubai nuo 2,0 mlrd. EUR 2021 m. iki 3,8 mlrd. EUR 2022 m.

ES prekybos susitarimų veiksmingumas labai priklauso nuo jų **įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo**, taip pat nuo užtikrinimo, kad prekybos partneriai laikytųsi savo įsipareigojimų. Vis dar tebėra labai svarbu tiek užkirsti kelią naujoms prekybos ir investavimo kliūtims, tiek pašalinti esamas kliūtis.

---

² Lyginant padėtį iki IEPS (2016 m.) ir po IEPS (2022 m).

Šiuo atžvilgiu itin svarbu **anksti nustatyti** problemas, su kuriomis suinteresuotieji subjektai susiduria trečiųjų šalių rinkose. 2020 m. įsteigus **Bendrą kontaktinį centrą**³, įmonės gali lengviau pranešti Komisijai apie (įtariamą) patekimo į rinkas kliūtis arba prekybos ir darnaus vystymosi įsipareigojimų pažeidimus. Todėl Komisijai lengviau įvertinti padėtį ir, jei pagrįsta, kartu su atitinkamomis šalimis partnerėmis imtis atitinkamų tolesnių veiksmų. Apie (įtariamą) patekimo į rinką kliūtį trečiosios šalies rinkoje arba su prekyba ir darniu vystymusi arba bendrąja lengvatų sistema susijusių tvarumo taisyklių pažeidimus pranešantys ES suinteresuotieji subjektai naudojami **vieno langelio principu veikiančios priemonės** pranašumais. Nuo jos veikimo pradžios 2020 m. lapkričio mėn. buvo pateikta daugiau kaip 90 išorės skundų, iš kurių daugiau kaip 30 buvo susiję su naujomis prekybos kliūtimis, kurios nuo to laiko registruojamos ir skelbiamos portale „Access2Markets“⁴ ir dėl kurių Komisija kartu su susijusiomis šalimis partnerėmis imasi tolesnių veiksmų. Du skundai buvo susiję su įtariamais prekybos ir darnaus vystymosi nuostatų pažeidimais, dėl kurių Komisija taip pat atnaujino savo gaires, siekdama padidinti skaidrumą ir nuspėjamumą suinteresuotiesiems subjektams. Ji nustatė konkrečius iki 120 dienų trukmės darbo terminus, per kuriuos ji atlieka pirminį vertinimą, nustato tinkamus veiksmus ir jų imasi, ir išsamiau paaiškino, kas gali teikti skundus.

Šalindama prekybos kliūtis Komisija remiasi nuolatiniu bendradarbiavimu su prekybos partneriais pagal ES dvišalius prekybos susitarimus ir Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) įsteigtose **struktūrose** (pvz., komitetuose ir darbo grupėse). Vienas naujausių pavyzdžių – **ES vaistų importo į Vietnamą** kliūčių, kurių vertė buvo 1,5 mlrd. EUR per metus, pašalinimas 2022 m. naudojantis dvišalėmis struktūromis ir glaudžiai bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis bei ES pramonės atstovais. Per šį procesą buvo remiamasi dvišaliu bendradarbiavimu atitinkamuose komitetuose, kurie buvo įsteigti pagal ES ir Vietnamo prekybos susitarimą. Vienas naujausių *kliūčių prevencijos* naudojantis *PPO struktūromis* pavyzdžių buvo atvejais, kai Egiptas po diskusijų su ES pramonės asociacijomis ir PPO techninių prekybos kliūčių (TPK) komitete pakoregavo numatytas kosmetikos gaminių taisykles, dėl kurių būtų atsiradę nereikalingų sunkumų ES įmonėms patekti į Egipto rinką.

Nors dauguma problemų pašalinamos dvišaliu bendradarbiavimu su partneriais, 2022 m. ES ir vėl teko imtis **teisinių vykdymo užtikrinimo** veiksmų tais atvejais, kai kitomis pastangomis patenkinamų rezultatų pasiekti nepavyko. Kartais, ieškant abiem pusėms priimtino sprendimo, pakanka imtis pirmųjų PPO ginčų sprendimo procedūros veiksmų. Taip buvo 2022 m. pradžioje, kai ES pradėjo teisinį ginčą dėl Jungtinės Karalystės, užginčydama diskriminacinę **vėjo energijai skirtą** šios šalies **vidaus subsidijų sistemą**. Į šią sistemą buvo įtrauktas vietos turinio kriterijus, pagal kurį Jungtinės Karalystės kilmės produktams buvo sudaromos palankesnės sąlygos nei importuojamiems produktams, todėl ES ir Jungtinės Karalystės įmonės skatintos įsigyti žaliavas iš vietos šaltinių arba investuoti vietoje. Praėjus vos keturiems mėnesiams nuo tada, kai ES paprašė surengti konsultacijas PPO, ginčo šalys pasiekė susitarimą, kuriuo išsprendė ginčą ir taip užtikrino vienodas sąlygas ES tiekėjams.

³ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/single-entry-point-0>.

⁴ <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/lt/barriers>

Be pirmiau nurodyto ginčo su Jungtine Karalyste, **ES Pasaulio prekybos organizacijoje pradėjo dar tris PPO ginčus**: du su *Kinija*, atitinkamai susijusius su diskriminacine prekybos praktika, taikoma prekėms ir paslaugoms iš Lietuvos, ir priemonėmis, susijusiomis su intelektinės nuosavybės teisių (INT) apsauga bei gynimu, ir vieną – su *Egiptu*. Pastaruoju atveju iš dalies padaryta pažanga, *Egiptui* įsipareigojus patobulinti importo registravimo procesą. Šiuo metu Komisija padėtį stebi. Be to, **per keturis vykstančius PPO ginčus** priimti Europos Sąjungai **palankūs sprendimai**: privalomi ir galutiniai sprendimai ginčiuose dėl *Turkijos vaistų* ir *Kolumbijos užšaldytų gruzdintų bulvyčių* buvo didelė ES pergalė. Dabar Komisija stebi, kaip pralaimėjusios ginčų šalys laikosi kolegijos sprendimų. Per ginčus dėl *Indijos IRT produktų* ir *Indonezijos nikelio rūdos eksporto apribojimų* buvo priimti Europos Sąjungai palankūs sprendimai, todėl Indonezija kolegijos ataskaitą apskundė neveikiančiam PPO apeliaciniam komitetui (šis metodas vadinamas tuščiu apskundimu). 2022 m. ES vykdymo užtikrinimo reglamentas buvo iš dalies pakeistas atsižvelgiant į būtent tokią situaciją. Dabar ES gali užtikrinti tarptautinių įpareigojimų, dėl kurių yra susitarusios, pvz., taip pat PPO narės Indonezija ir Indija, laikymosi, jei, nepaisant ES pastangų gera valia laikytis ginčų sprendimo procedūrų, prekybos ginčas yra blokuojamas.

2022 m. ES taip pat laimėjo **dvišalį ginčą** su *Pietų Afrikos muitų sąjunga* dėl užšaldytų paukštienos produktų eksporto apribojimų ir padarė pažangą nagrinėdama tam tikrus aspektus, išskeltus per dar neišspręstą jos dvišalį ginčą su *Alžyru* dėl importo apribojimų.

Kad būtų galima toliau nagrinėti ir spręsti ginčus PPO tol, kol PPO apeliacinis komitetas neveikia, ES sėkmingai skatino PPO nares dalyvauti **Daugiašaliame laikinajame susitarime dėl apeliacinio arbitražo (DLSAA)**, kuris buvo sudarytas kaip laikinas sprendimas, kol vėl pradės veikti PPO apeliacinis komitetas. Naujausia dalyvė yra 2023 m. kovo mėn. prisijungusi Japonija, narystei rengiasi ir Filipinai. Ši priemonė buvo pirmąkart išbandyta per pirmiau nurodytą ginčą su *Kolumbija* dėl prekybos apsaugos muitų nustatymo užšaldytoms gruzdintoms bulvytėms iš Belgijos, Nyderlandų ir Vokietijos.

Panašu, kad ES pastangos šalinti patekimo į rinkas kliūtis šalyse partnerėse nebuvo bevaisės: 2017–2021 m. pašalinus kliūtis, 2022 m. ES eksportas į trečiąsias šalis padidėjo 7 mlrd. EUR. Su valstybių narių ir suinteresuotųjų subjektų pagalba Komisijai visame pasaulyje pavyko pašalinti **31 prekybos kliūtį devyniolikoje šalių partnerių**.

Komisija toliau informavo įmones apie prekybos susitarimų pranašumus ir kaip jais naudotis, itin daug dėmesio skirdama MVI. Platforma „**Access2Markets**“ nuo veikimo pradžios 2020 m. spalio mėn. pritraukė daugiau kaip 5 mln. unikalių lankytojų. 70 proc. naudotojų yra įsisteigę ES. „**Access2Markets**“ tapo didesne platforma, apimančia kelias prekybos priemones: be informacijos apie prekių importą ir eksportą, į ją taip pat įtraukta nauja prekybos asistento priemonė, skirta paslaugoms ir investicijoms Kanadoje ir Jungtinėje Karalystėje. Nuo jos taikymo pradžios ją pasinaudota 9 000 kartų.

Palaikydama glaudžią partnerystę su kitomis **ES institucijomis**, Komisija stengiasi didinti informuotumą apie prekybos susitarimus ir veiksmus, kurių imamasi siekiant padėti juos įgyvendinti bei užtikrinti jų vykdymą. Be reguliarių pranešimų **Europos Parlamentui** apie

įvairius vykdymo užtikrinimo ir įgyvendinimo aspektus (pvz., apie Komisijos ir ES delegacijų bendradarbiavimą trečiojoje šalyse arba PDV peržiūros išvadų įtraukimą į esamų susitarimų įgyvendinimą), keli Europos Parlamento nariai ėmėsi veiksmų siekdami skatinti su patekimu į rinką susijusį darbą savo šalyse. Be to, Komisija aktyviau ėmėsi bendrų veiksmų **su valstybėmis narėmis**, kad galėtų pasiekti suinteresuotuosius subjektus vietoje tiek ES, tiek šalyse partnerėse (per glaudesnius ES delegacijų ryšius su valstybių narių ambasadomis). Kaip matyti iš šios ataskaitos, bendromis Komisijos, ES delegacijų, Parlamento ir valstybių narių pastangomis ne tik pagerintos galimybės šalinti patekimo į rinką kliūtis, bet ir neleista atsirasti naujoms kliūtims. Šiomis bendromis pastangomis taip pat padėta pasiekti daugiau suinteresuotųjų subjektų (ypač MVI) ir informuoti juos apie ES prekybos susitarimais teikiamas galimybes. Šios galimybės susijusios su eksportu ir importu taikant nulinę maito normą ir lengvatinėmis galimybėmis patekti į sektorius, į kuriuos kitaip būtų neįmanoma patekti, taip pat su paslaugų ir viešųjų pirkimų rinkų atvėrimu. Bendri **Patekimo į rinką dienos** renginiai 2022 m. ir pirmąjį 2023 m. pusmetį vyko Vengrijoje, Latvijoje, Švedijoje, Prancūzijoje, Kroatijoje, Čekijoje ir Italijoje.

2022 m. birželio mėn. Komisija užbaigė savo **prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) peržiūrą**⁵, kuria sustiprintas su 18 šalių partnerių sudarytų 11 ES prekybos susitarimų, į kuriuos įtraukti PDV skyriai, PDV nuostatų įgyvendinimas ir vykdymo užtikrinimas. PDV komunikate nustatyti politikos prioritetai ir pagrindiniai veiksmai, kuriais būtų galima toliau didinti dabartinio išitraukimo grindžiamo požiūrio į PDV veiksmingumą vadovaujantis tarptautine sistema bei standartais ir užtikrinant geresnę įgyvendinimą bei vykdymo užtikrinimą. Konkrečiai šis naujas požiūris apima naudojimąsi prekybos sankcijomis už pagrindinių PDV nuostatų pažeidimus. Prireikus jis bus taikomas per būsimas ir vykstančias derybas.

Pavyzdžiui, **Lotynų Amerikoje**, laikantis šio naujo požiūrio, taip pat surengus kelias misijas į šalis ir regionus partnerius, sudarytos sąlygos glaudžiau ir betarpiškiau bendradarbiauti su susijusiais partneriais, todėl Kolumbija ir Peru persvarstė atitinkamus savo darbo kodeksus.

Ataskaitiniu laikotarpiu, be kita ko, buvo ratifikuotos ir įsigaliojo **pagrindinės Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijos: Japonijoje** – dėl priverstinio darbo panaikinimo (Nr. 105), o **Pietų Korėjoje** – dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo (Nr. 87), teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo (Nr. 98) ir priverstinio darbo (Nr. 29).

Vykdant PDV įsipareigojimus, šalyse partnerėse **vidaus teisės aktai** taip pat buvo toliau derinami su tarptautinėmis normomis. Šioje srityje ES bendradarbiaujant su **Vietnamu** buvo paskatinta vykdoma **platesnė darbo kodekso reforma**, kad būtų galima steigti nepriklausomas profesines sąjungas, o bendradarbiaujant su **Japonija** padėta rengti Japonijos gaires dėl žmogaus teisių išsamaus patikrinimo, konkrečiai padidinant Japonijos įmonių atsakingumą renkantis tiekimo šaltinius ir tarptautinių standartų laikymąsi.

---

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0409>

Pagal naujesnius ES prekybos susitarimus įsteigtos **vietos patarėjų grupės (VPG)** toliau konsultavo Komisiją apie padėtį vietoje šalyse partnerėse. Todėl Komisija galėjo, be kita ko, nustatyti *Ekvadoro* apribojimus, kuriais trukdytas profesinių sąjungų darbas bananų sektoriuje, ir imtis dėl jų tolesnių veiksmų. *Pietų Korėjos* atveju VPG atkreipė Komisijos dėmesį į įtariamą pristatymo paslaugų sektoriaus darbuotojų diskriminaciją Pietų Korėjoje. Paskui Komisija ši su Pietų Korėja susijusį klausimą iškelė įgyvendindama ekspertų grupės ataskaitą per dvišalį ginčą dėl darbo teisių.

Ataskaitiniu laikotarpiu VPG toliau teikė informaciją, kad padėtų vykdyti įgyvendinimo veiklą, ir šiuo tikslu **nagrinėjo dokumentus**, aiškinosi su sąžininga prekyba susijusius klausimus Andų regione ir teikė institucinę apsaugą darbui platformose Pietų Korėjoje.

Komisija užbaigė preliminarią **pirmojo oficialaus per Bendrą kontaktinį centrą** gauto **skundo dėl prekybos ir darnaus vystymosi** analizę. Skundą Kolumbijos ir Peru profesinių sąjungų organizacijos vardu pateikė Nyderlandų NVO *CNV Internationaal*. Šis skundas susijęs su kasybos sektoriaus darbuotojų teisėmis Peru ir Kolumbijoje.

Komisija *tvarumo įsipareigojimų* laikymosi ir vykdymo užtikrinimo klausimais, kaip ir patekimo į rinką atžvilgiu, palaiko rezultatyvų dialogą su ES institucijomis ir valstybėmis narėmis. 2022 m. spalio mėn. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją⁶ dėl PDV peržiūros, kurioje palankiai vertinamas Komisijos komunikatas ir su pasitenkinimu atkreipiamas dėmesys į Komisijos ketinimą sustiprinti ES prekybos susitarimų PDV skyrius. Komisija taip pat stiprina savo bendradarbiavimą su savo PDV valstybių narių ekspertų grupe.

Aukštesniu lygmeniu Komisija taip pat toliau bendradarbiavo su **Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu**, ypač atsižvelgdama į jo vaidmenį remiant vietos patarėjų grupes. 2023 m. balandžio 17 d. vykusiame trečiajame visų ES VPG posėdyje dalyvavo 130 dalyvių iš 11 ES VPG.

Galiausiai ne mažiau svarbu ir tai, kad padaryta didelė pažanga baigiant rengti ES teisėkūros priemonių rinkinį. 2022 m. ES **priėmė tris naujas savarankiškas** poveikį prekybai darančias **priemones**. Nors tai savaime nėra suderėtų įsipareigojimų dėl prekybos vykdymo užtikrinimo priemonės, jos sudaro sąlygas Sąjungai veiksmingiau kovoti su ekonomine prievarta (kovos su ekonomine prievarta priemonė) ir užtikrinti arba atkurti vienodas sąlygas (tarptautinių viešųjų pirkimų priemonė ir Užsienio subsidijų reglamentas) ir taip užpildo tarptautinio taisyklių sąvado spragą:

- 2023 m. birželio 6 d. Parlamentas ir Taryba pasiekė susitarimą dėl **kovos su ekonomine prievarta priemonės**⁷. Šiuo naujuoju reglamentu bus apsaugomi ES ir valstybių narių interesai ekonominės prievartos atveju, t. y. kai kuri nors trečioji šalis kurioje nors savo kompetencijos srityje prekybai arba investicijai poveikį

⁶ 2022 m. spalio 6 d. Europos Parlamento rezoliucija: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022IP0354>

⁷ https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/protecting-against-coercion/qa-political-agreement-anti-coercion-instrument_en

darančiomis priemonėmis spaudžia Europos Sąjungą arba valstybę narę priimti konkretų sprendimą. Iš tikrųjų svarbus šio reglamento tikslas yra atgrasyti nuo ekonominės prievartos ir užkirsti jai kelią. Naujajame reglamente taip pat nustatytas tarptautinis bendradarbiavimas ekonominės prievartos atžvilgiu. Naujasis reglamentas turėtų įsigalioti 2023 m. ketvirtąjį ketvirtį.

- Reglamentas dėl **tarptautinių viešųjų pirkimų priemonės**⁸ įsigaliojo 2022 m. rugpjūčio 29 d. Pasibaigus tiriamajam etapui, juo remdamasi ES galės apriboti patekimą į ES viešųjų pirkimų rinkas tiekėjams iš šalių, kuriose nesuteikiama panaši prieiga prie jų viešųjų pirkimų. Platformoje „Access2Markets“ Komisija yra paskelbusi internetinę formą, kuria naudodamosi valstybės narės ir pramonės atstovai gali teikti skundus, o *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* – perkančiosioms organizacijoms ir perkantiesiems subjektams skirtas gaires, kaip taikyti tarptautinių viešųjų pirkimų priemones;
- 2023 m. liepos 12 d. įsigaliojo **užsienio subsidijų reglamentas**⁹, kuriame, siekiant sumažinti iškraipymus, atsirandančius teikiant užsienio subsidijas įmonėms, konkuruojančioms vidaus rinkoje arba teikiančioms pasiūlymus per viešojo sektoriaus konkursus, nustatytas naujas ir išsamus taisyklių rinkinys. Taip užpildyta ES konkurencijos, viešųjų pirkimų ir prekybos taisyklėse buvusi reguliavimo spraga.

I.2. Šios ataskaitos aprėptis

Tai trečioji konsoliduotoji **metinė ataskaita**¹⁰ dėl prekybos taisyklių įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo veiksmų, siekiant užtikrinti daugiašalių įsipareigojimų (PPO) ir dvišaliuose lengvatinio prekybos režimo susitarimuose įtvirtintų įsipareigojimų įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą. Joje apžvelgta pagrindinė 2022 m. ir pirmojo 2023 m. ketvirčio veikla ir laimėjimai vadovaujant Komisijos už prekybos taisyklių laikymosi užtikrinimą atsakingam vyriausiajam pareigūnui (angl. CTEO)¹¹.

Pridedamame Komisijos tarnybų darbiniam dokumente¹² pateikta papildoma informacija, kuria papildomas ataskaitos II.2 skirsnis apie 39 ES svarbiausius dvišalius lengvatinio prekybos režimo susitarimus.

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A32022R1031>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32022R2560&qid=1673254237527>

¹⁰ Antroji ataskaita buvo paskelbta 2022 m. spalio 11 d. Su ja galima susipažinti adresu [Komisijos dokumentų registras, COM\(2022\) 730 \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/com_memo_22_4730).

¹¹ Informacija apie CTEO funkciją pateikta adresu https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/chief-trade-enforcement-officer_en

¹² Taip pat žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „Šalių informacijos suvestinės dėl ES prekybos susitarimų įgyvendinimo“ (SWD(2022) 740); <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>

Komisijos svetainėje¹³ pateikiama šių ataskaitą papildanti informacija apie i) ES prekybos su lengvatinės prekybos šalimis partnerėmis raidą 2022 m., ii) naudojamą lengvatiniams muitų tarifais vykdant ES eksportą ir importą, susijusį tiek su ES, tiek su valstybėmis narėmis, ir iii) tarifinių kvotų įvykdymo normas.

Nors šioje ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama įgyvendinimui ir vykdymo užtikrinimui pagal ES prekybos susitarimus, ją taip pat reikėtų vertinti platesniame kontekste, atsižvelgiant į ekonominio saugumo užtikrinimo ir vykdymo užtikrinimo veiklą konkrečiose srityse, apie kurias **Komisija praneša atskirai**, t. y. apie:

- naudojamą **prekybos apsaugos priemonėmis** (antidempingo, antisubsidijų ir apsaugos priemonėmis), dėl kurių Komisija rengia metines prekybos apsaugos ataskaitas¹⁴;
- klastojimo, piratavimo ir kitų **intelektinės nuosavybės teisių** (INT) pažeidimų stebėseną ir kovą su jais, dėl kurių Komisija pakaitomis kas dvejus metus skelbia INT ataskaitą¹⁵ ir Piratavimo stebėjimo sąrašą¹⁶;
- **tiesioginių užsienio investicijų tikrinimą ir dvejopo naudojimo prekių eksporto kontrolę**, kurie yra saugumui užtikrinti skirtos ES strateginės prekybos ir investicijų kontrolės priemonės (angl. STICS) ir kuriuos Komisija aprašo metinėse ataskaitose dėl TUI tikrinimo¹⁷ ir Eksporto kontrolės reglamento (ES) 2021/821¹⁸;
- **ES bendrosios lengvatų sistemos** (BLS) režimo¹⁹ taikymą, kuris aprašomas Komisijos BLS ataskaitose.

---

¹³ Komisija, Prekybos GD, įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo tinklalapis adresu https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/implementing-and-enforcing-eu-trade-agreements_en

¹⁴ 2023 m. rugsėjo 6 d. priimta 41-oji Komisijos ataskaita dėl prekybos apsaugos: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0506&qid=1694161661994>, ir Komisijos tarnybų darbinis dokumentas: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52023SC0287&qid=1694161661994>.

¹⁵ Paskutinė ataskaita dėl intelektinės nuosavybės teisių (INT) apsaugos ir gynimo trečiojoje šalyje buvo paskelbta 2023 m. gegužės 17 d. Su ja galima susipažinti adresu https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-releases-its-report-intellectual-property-rights-third-countries-2023-05-17_en.

¹⁶ Paskutinis Klastojimo ir piratavimo stebėjimo sąrašas buvo paskelbtas 2022 m. gruodžio 1 d. Su juo galima susipažinti adresu https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-publishes-latest-counterfeit-and-piracy-watch-list-2022-12-01_en.

¹⁷ 2023 m. spalio 19 d. „Trečioji metinė ataskaita dėl tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo“ ir tarnybų darbinis dokumentas: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM\(2023\)590&lang=lt](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=COM(2023)590&lang=lt)

¹⁸ Naujausia statistinė informacija apie dvejopo naudojimo prekių eksporto kontrolę (2021 m.): [COMMISSION-STAFF-WORKING-DOCUMENT-Statistical-update-on-dual-use-export-control-2021-2.pdf](https://ec.europa.eu/europeansanctions.com/COMMISSION-STAFF-WORKING-DOCUMENT-Statistical-update-on-dual-use-export-control-2021-2.pdf) ([europeansanctions.com](https://ec.europa.eu/europeansanctions.com))

¹⁹ Naujausia ataskaita dėl BLS reglamento taikymo: JOIN(2023) 34.

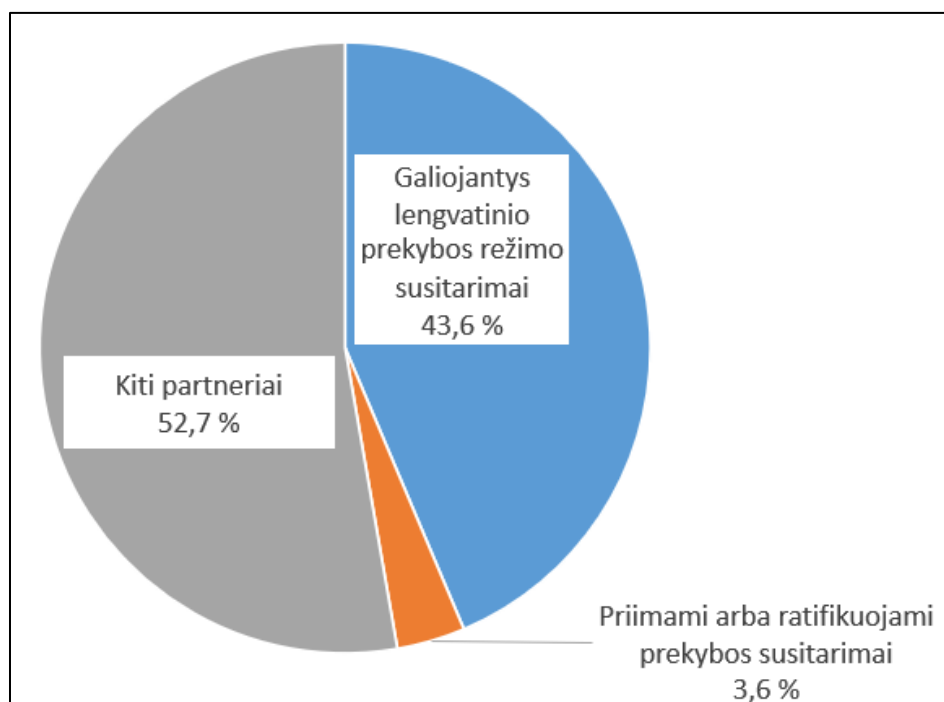
II. Visapusiškas naudojimas ES prekybos susitarimų galimybėmis

II.1. Prekyba su lengvatinės prekybos partneriais. Pagrindiniai pokyčiai 2022 m.

2022 m. 44 proc. ES prekybos vyko pagal lengvatinio prekybos režimo susitarimus...

2022 m. ES prekybos prekėmis su 74 lengvatinės prekybos partneriais vertė buvo 2 434 mlrd. EUR ir sudarė 44 proc. visos ES išorės prekybos²⁰. ES eksporto į lengvatinės prekybos šalis partneres vertė siekė 1 254 mlrd. EUR, o ES importo iš tų pačių šalių vertė – 1 180 mlrd. EUR. Įtraukus šiuo metu priimamus arba ratifikuojamus susitarimus (3,6 proc.)²¹, ES lengvatinės prekybos dalis padidėtų iki daugiau kaip 47 proc.

1 diagrama. ES išorės prekyba (2022 m.)

Šaltinis – Eurostatas, Comext (duomenys atrinkti 2023 m. balandžio mėn.).

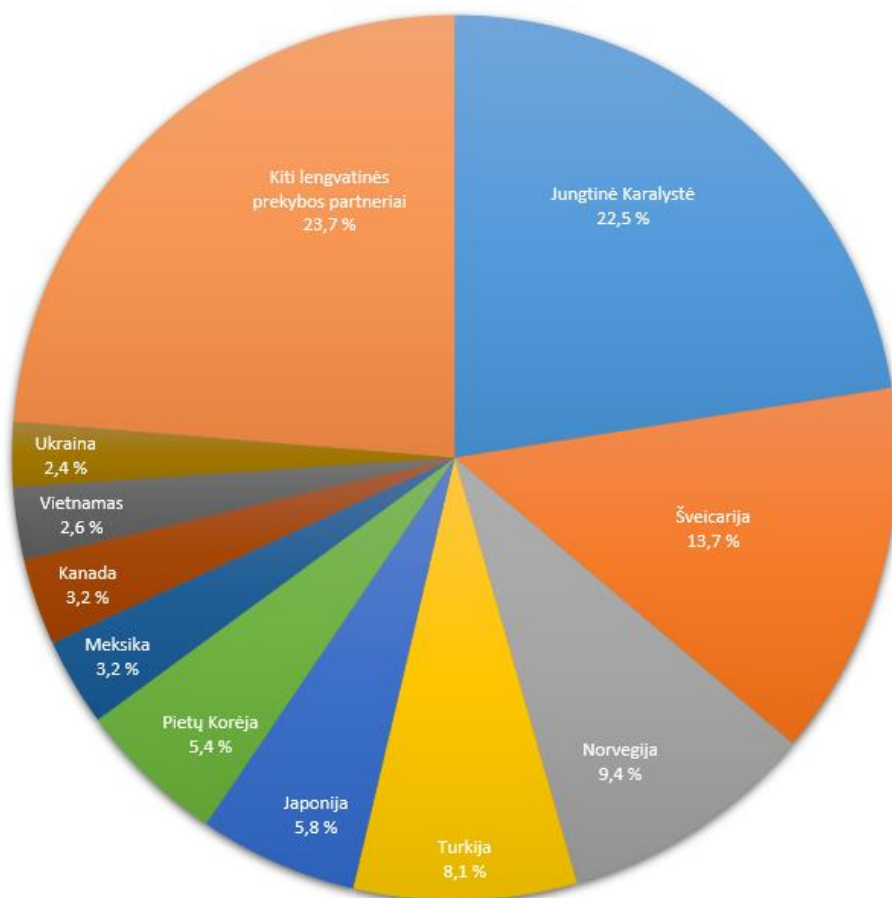
Kaip matyti iš toliau pateiktos 2 diagramos, Jungtinė Karalystė tebėra didžiausia ES lengvatinės prekybos partnerė, kuriai tenka 22,5 proc. ES prekybos su 74 lengvatinės prekybos partneriais. Po jos rikiuojasi Šveicarija (13,7 proc.), Norvegija (9,4 proc.), Turkija

²⁰ Į 44 proc. (mėlyna diagramos skiltis) taip pat patenka Meksika ir Čilė, kurioms ES taiko esamus prekybos susitarimus, kol bus ratifikuoti atnaujinti susitarimai.

²¹ Be Naujosios Zelandijos ir MERCOSUR partnerių (Argentinijos, Brazilijos, Paragvajaus ir Urugvajaus), tai yra Beninas, Bisau Gvinėja, Burkina Fosas, Burundis, Gambija, Gvinėja, Haitis, Kenija, Liberija, Malis, Mauritanija, Nigerija, Nigeris, Ruanda, Senegalas, Siera Leonė, Tanzanija, Togas, Uganda ir Žaliasis Kyšulys, žr. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/negotiations-and-agreements_en.

(8,1 proc.) ir Japonija (5,8 proc.). Šioms penkioms partnerėms, vertinant jas kartu, 2022 m. teko beveik 60 proc. ES lengvatinės prekybos.

2 diagrama. ES prekyba prekėmis pagal lengvatinės prekybos partnerius (2022 m.)

Šaltinis – Eurostatas, Comext (duomenys atrinkti 2023 m. balandžio mėn.).

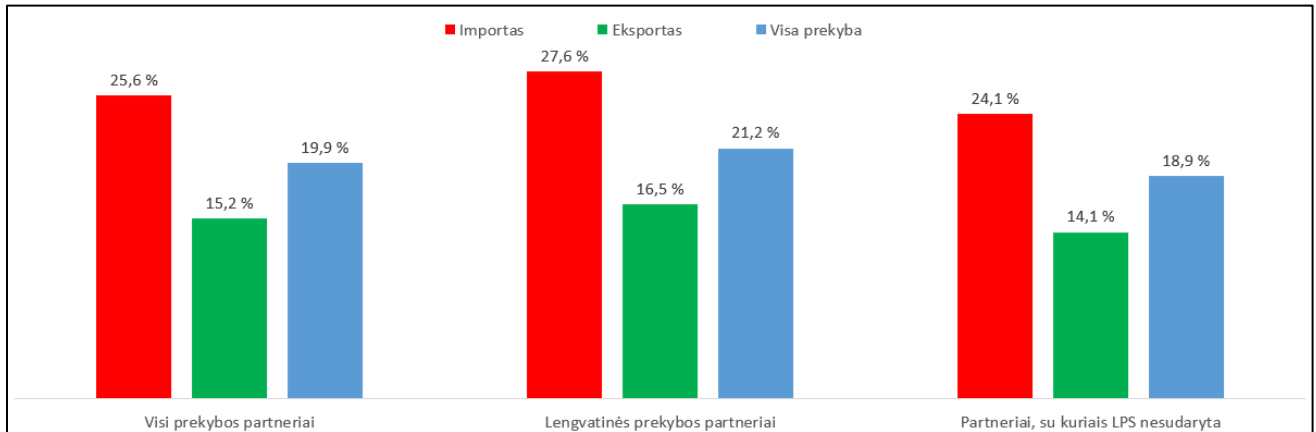
Vertinant 2022 m. ES prekybą su kitomis pasaulio šalimis pažymėtina, kad Jungtinė Karalystė apskritai išliko trečia pagal dydį prekybos partnerė po JAV ir Kinijos, o Šveicarija yra ketvirtoje vietoje prieš Rusiją. Indija, Japonija, Norvegija, Pietų Korėja ir Turkija užima šeštą – dešimtą vietas ir pralenkia Ukrainą (apskritai ji yra penkiolikta pagal dydį ES prekybos partnerė).

2021–2022 m. **ES eksporto į Rusiją** vertė sumažėjo 38 proc. (nuo 89 mlrd. EUR iki 55 mlrd. EUR), o apimtis – perpus (nuo 16 mln. iki 8 mln. tonų). Per tą patį laikotarpį ES importo iš Rusijos vertė dėl labai išaugusių energijos kainų padidėjo 24 proc., o apimtis – sumažėjo 33 proc. (nuo 386 mln. iki 258 mln. tonų). Tuo pačiu metu svarbių išteklių, pvz., energinių produktų ir žaliavų, importas iš ES lengvatinės prekybos ir kitų prekybos partnerių padidėjo. Pavyzdžiui, pirmąjį 2023 m. ketvirtį ES energinių produktų Rusijos importo dalis sudarė mažiau nei ketvirtadalį bendros Norvegijos, Jungtinės Karalystės ir JAV dalies.

ES prekyba prekėmis su lengvatinės prekybos partneriais, išskyrus prekybą energiniais produktais, toliau didėjo labiau nei ES prekyba apskritai

2021–2022 m. ES ir lengvatinės prekybos partnerių prekybos vertė, išskyrus prekybos energiniais produktais vertė, kaip ir 2020–2021 m. laikotarpiu, padidėjo labiau (21,2 proc.) nei ES prekyba su nelengvatinės prekybos partneriais (18,9 proc.) ir visais prekybos partneriais (19,9 proc.).

3 diagrama. Metinis ES prekybos prekėmis, išskyrus energiją, augimas pagal partnerių tipą (2021–2022 m.)

Šaltinis – Eurostatas, Comext (duomenys atrinkti 2023 m. balandžio mėn.).

Prekyba žemės ūkio maisto produktais su lengvatinės prekybos partneriais tebėra svarbus ramstis, padedantis išlikti blokui svarbiausiu prekiautoju pasaulyje

ES tebėra pagrindinė pasaulio prekiautoja žemės ūkio maisto produktais: 2022 m. jos importo vertė siekė 171 mlrd. EUR, o eksporto vertė – 229 mlrd. EUR. Nepaisant pasaulyje padidėjusių kainų, prekiautų žemės ūkio maisto produktų kiekis 2022 m. apskritai ne sumažėjo, bet kai kuriais atvejais net padidėjo. Prie šių pokyčių prisidėjo **platus ES prekybos susitarimų tinklas**.

2022 m. ES **prekyba žemės ūkio maisto produktais** su 74 lengvatinės prekybos partneriais paaugo 21,2 proc. Ji didėjo taip pat sparčiai, kaip ir bendroji ES prekyba prekėmis (išskyrus energiją), panašiu tempu, kaip ir ES prekyba žemės ūkio maisto produktais su visais prekybos partneriais, kuri padidėjo 22,2 proc., bet lėčiau nei ES prekyba žemės ūkio maisto produktais su prekybos susitarimų nesudariusiais partneriais (23,3 proc.).

Žemės ūkio maisto produktų eksportas į lengvatinės prekybos šalis partneres padidėjo labiau (17,5 proc.) nei ES žemės ūkio maisto produktų eksportas į visas šalis prekybos partneres, kuris per tą patį laikotarpį išaugo 15,8 proc., ir labiau nei eksportas į nelengvatinės prekybos šalis partneres, kuris taip pat padidėjo smarkiai, bet 13,5 proc. Šią tendenciją paskatinę žemės ūkio maisto produktų sektoriai buvo grūdai ir grūdų produktai, o po jų – pieno gaminiai.

Jungtinė Karalystė išliko pagrindinė ES žemės ūkio maisto produktų eksporto paskirties šalis, tiek vertinant lengvatinės prekybos partnerius²², tiek apskritai²³. Jai teko daugiau nei penktadalis (21 proc.) viso ES eksporto. Jungtinė Karalystė taip pat buvo ta eksporto paskirties šalis, kurioje ES eksportas 2022 m. padidėjo labiausiai (t. y. jo vertė padidėjo 5,9 mlrd. EUR, arba 14 proc.). Po jos rikiavosi Jungtinės Amerikos Valstijos ir Marokas. Apskritai vertinant pagal vertę, Jungtinės Amerikos Valstijos išliko antroji ES žemės ūkio maisto produktų eksporto paskirties šalis po Jungtinės Karalystės, pralenkusi Kiniją ir Šveicariją.

2022 m. **ES žemės ūkio maisto produktų importo** iš lengvatinės prekybos šalių partnerių procentinė dalis padidėjo šiek tiek mažiau (t. y. 28 proc.) nei importo iš visų partnerių procentinė dalis (32 proc.) ir importo iš prekybos susitarimų nesudariusių partnerių procentinė dalis (37,1 proc.). Mažesnis padidėjimas lengvatinės prekybos partnerių atžvilgiu tikriausiai susijęs su atitinkama importo sudėtimi. Pavyzdžiui, aliejinių augalų (pvz., sojų) produktus ir kavą – dvi pagrindines importo prekes, kurių kainos (todėl ir importo vertės) padidėjo labiausiai, – ES importavo beveik vien iš nelengvatinės prekybos šalių (t. y. Brazilijos, Argentinos ir Jungtinių Amerikos Valstijų).

Jungtinė Karalystė taip pat buvo kilmės šalis, kuriai teko apskritai didžiausia ES žemės ūkio maisto produktų importo dalis (9 proc. viso importo), padidėjusi 28,4 proc. (šis padidėjimas atitinka vidutinį importo iš visų lengvatinės prekybos šalių partnerių padidėjimą). Padėtis buvo kitokia nei 2021 m., kai importas buvo sumažėjęs 24,5 proc. Tai taip pat rodo, kad Jungtinės Karalystės prekiautojai priprato prie augalų ir gyvūnų sveikatos (SF) patikrinimų, įskaitant žemės ūkio maisto produktų siuntų patikrinimus, kuriuos ES taiko nuo 2021 m. sausio mėn.

2022 m. **Ukraina** buvo antrasis pagal dydį ES žemės ūkio maisto produktų importo šaltinis iš lengvatinės prekybos partnerių (jai teko 8 proc. importo).

ES prekybos susitarimai taip pat lengvino diversifikaciją ir padėjo didinti apsirūpinimo maistu saugumą

2022 m. ES prekybos susitarimai padėjo diversifikuoti ES prekybą žemės ūkio maisto produktais, atsisakant Rusijos produktų ir prekiaujant su kitais prekybos partneriais, ir padėjo įveikti apsirūpinimo maistu saugumo sunkumus tiek ES, tiek šalyse partnerėse, Rusijai pradėjus neišprovokuotą ir nepateisinamą agresijos karą prieš Ukrainą:

- 2022 m. Ukraina pralenkė Jungtines Amerikos Valstijas ir tapo trečiuoju pagal dydį žemės ūkio maisto produktų importo šaltiniu apskritai (po Brazilijos ir Jungtinės Karalystės);

---

²² Paskirties šalis Šveicarija, kuriai 2022 m. teko 5 proc. ES eksporto, ir Japonija (4 proc.) buvo atitinkamai antra ir trečia iš ES lengvatinės prekybos partnerių.

²³ Jungtinės Amerikos Valstijos buvo antroje vietoje – 2022 m. joms teko 13 proc. ES eksporto, o po jų ėjo Kinija, kuriai teko 7 proc. viso ES žemės ūkio maisto produktų eksporto.

- laikydamosi įsipareigojimo užtikrinti apsirūpinimo maistu saugumą pasaulyje, sumažėjusį dėl neišprovokuoto ir nepateisinamo Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, ES 2022 m. padidino savo kviečių eksportą į pietines kaimynines šalis, konkrečiai – į Alžyrą (4,9 mln. tonų), Maroką (4,1 mln. tonų) ir Egiptą (2,9 mln. tonų). Tai palengvino ES ir šių partnerių asociacijos susitarimai.

Kitaip nei vertinant visą prekybą, ES prekybos prekėmis su lengvatinės prekybos partneriais perteklius išlieka, nors ir mažėja

Kitaip nei vertinant visą prekybą, ES prekybos prekėmis su lengvatinės prekybos partneriais perteklius 2022 m. buvo 73 mlrd. EUR. Palyginti su 2021 m. buvusiu 204 mlrd. EUR pertekliumi, jis sumažėjo 131 mlrd. EUR. Daugiau kaip 60 proc. ES prekybos su lengvatinės prekybos partneriais pertekliaus galima susieti su žemės ūkio maisto produktais.

ES prekyba prekėmis su kitomis pasaulio šalimis, kurios perteklius 2021 m. siekė 55 mlrd. EUR, priešingai, patyrė 432 mlrd. EUR deficitą ir nukrito iki žemiausio lygio nuo 2002 m. Tai pirmiausia lėmė staigiai padidėjusi energinių produktų vertė, pradėjusi didėti 2021 m. pabaigoje ir toliau didėjusi visus 2022 m. Energinių produktų importo vertė, palyginti su 2021 m. verte, padidėjo 113,5 proc. Dėl to susidarė papildoma 443,3 mlrd. EUR suma – pusė viso ES importo padidėjimo.

Vykdydama atitinkamuose ES reglamentuose nustatytus reikalavimus, Komisija 2022 m. vėl stebėjo tam tikrų pramonės produktų ir žemės ūkio maisto produktų importą į ES...

Konkretūs prekybos prekėmis su Pietų Korėja ir Lotynų Amerikos partneriais stebėsenos įpareigojimai

*Kaip reikalaujama pagal Reglamentą (ES) Nr. 511/2011²⁴, Komisija stebėjo **Pietų Korėjos pagrindinių automobilių dalių ir elektroninės įrangos importą** iš svarbiausių ne ES įsisteigusių tiekėjų. 2022 m. Pietų Korėjos degimo (benzininių ir dyzelinių) variklių ir dalių importas, palyginti su 2021 m. importu, šiek tiek padidėjo (8 proc.). Taip pat padidėjo pagrindinių automobilių dalių importas (11 proc.). Remiantis šiais statistiniais prekybos duomenimis, neįmanoma nustatyti ryšio tarp leidimo taikyti sąlyginį apmokestinimą muitu pagal prekybos susitarimą su Pietų Korėja ir ES importo iš Pietų Korėjos padidėjimo (29 proc.).*

*Kaip reikalaujama pagal ES reglamentus Nr. 19/2013²⁵ ir Nr. 20/2013²⁶, Komisija taip pat stebėjo **šviežių bananų importą iš Kolumbijos, Ekvadoro, Peru ir Centrinės Amerikos** į ES. 2022 m. rugpjūčio 29 d. Europos Komisijai buvo pateikta išsami*

²⁴ Reglamentas (ES) Nr. 511/2011 (OL L 145, 2011 5 31, p. 19); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/ALL/?uri=CELEX:32011R0511>.

²⁵ Reglamentas (ES) Nr. 19/2013 (OL L 17, 2013 1 19, p. 1); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0019>.

²⁶ Reglamentas (ES) Nr. 20/2013 (OL L 17, 2013 1 19, p. 13); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0020>

ataskaita²⁷ dėl ES bananų rinkos veikimo pasibaigus bananų stabilizavimo mechanizmo galiojimui. Šioje ataskaitoje patvirtinta, kad ES prekybos politika užtikrinta tinkama pusiausvyra tarp įvairių tikslų, laikantis tarptautinių įsipareigojimų, kartu atsižvelgiant į padidėjusį ES vartojimo lygį. 2022 m. ES šviežių bananų importas iš Kolumbijos, palyginti su 2021 m., padidėjo 1,6 proc., o iš Ekvadoro ir Peru – sumažėjo atitinkamai 11 proc. ir 20 proc. Komisija toliau reguliariai analizuos rinkos ir ES bananų augintojų padėtį, o prireikus nagrinės situaciją kartu su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais.

Prekyba paslaugomis didėjo ir ES išlaikė perteklių tiek su lengvatinės prekybos partneriais, tiek su kitomis pasaulio šalimis

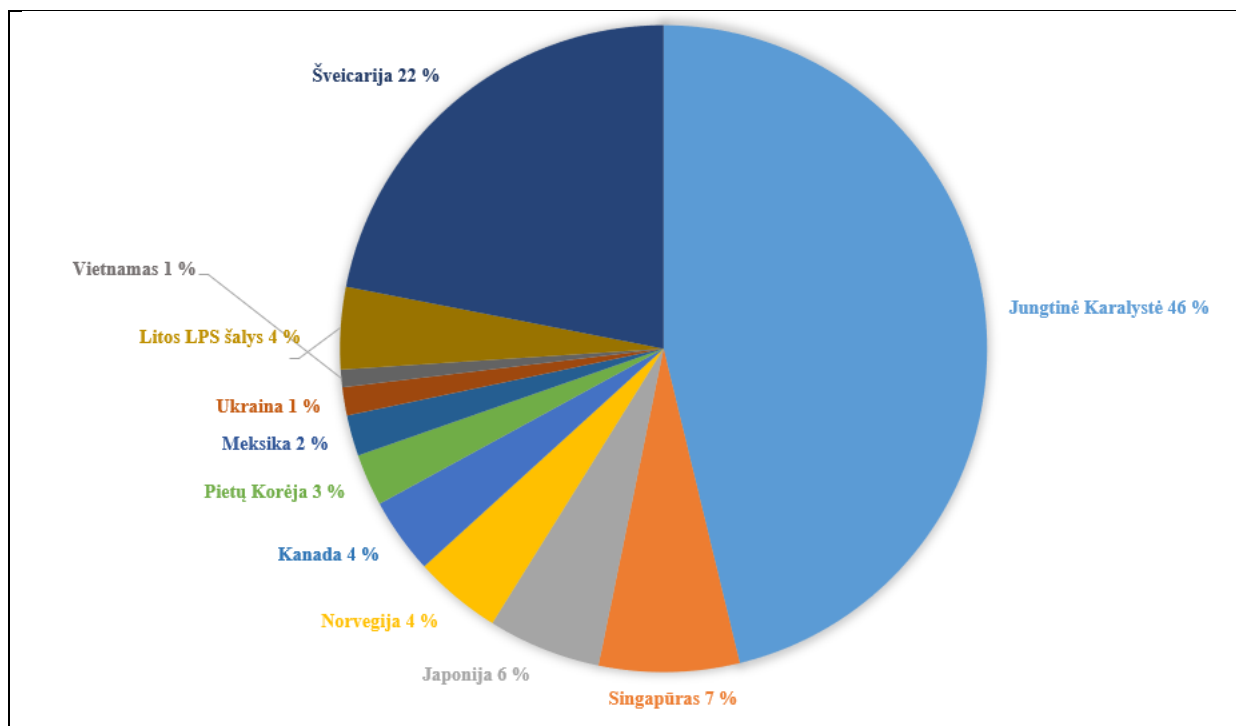
Prekybos paslaugomis su visais 74 lengvatinės prekybos partneriais vertė 2021 m. (naujausi esami duomenys) siekė 925 944 mln. EUR (46 proc. visos ES prekybos paslaugomis). Šis skaičius padidėjo 6,7 proc., t. y. mažiau nei ES prekybos paslaugomis su kitomis pasaulio šalimis skaičius, padidėjęs 10 proc., ir prekybos su nelengvatinės prekybos partneriais skaičius, padidėjęs 13 proc.

ES prekybos paslaugomis perteklius 2021 m. **padidėjo** tiek vertinant lengvatinės prekybos partnerius (jis padidėjo 57 mlrd. EUR nuo 79 mlrd. EUR 2020 m. iki 136 mlrd. EUR 2021 m.), tiek visus prekybos partnerius. Su pastarąja grupe susijęs padidėjimas buvo netgi didesnis, nors ir nuo mažesnės vertės (t. y. padidėjimas 112 mlrd. EUR nuo 9 mlrd. EUR 2020 m. iki 121 mlrd. EUR 2021 m.).

4 diagrama. ES prekyba paslaugomis pagal lengvatinės prekybos partnerius 2021 m. (10 svarbiausių partnerių)

---

²⁷ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11960-2022-INIT/lt/pdf>.

Šaltinis – Eurostatas, mokėjimų balansas (BOP_ITS6_DET, duomenys atrinkti 2023 m. balandžio mėn.).

Visa ES prekyba paslaugomis 2021 m. pasiekė 2 trln. EUR ir sudarė trečdalį visos ES prekybos 2022 m.²⁸ ES yra didžiausia paslaugų eksportuotoja pasaulyje – jai tenka 26 proc. pasaulio eksporto.

II.2. ES prekybos susitarimų įgyvendinimo Azijoje, Šiaurės ir Pietų Amerikoje, kaimyninėse šalyse ir Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybėse pažanga

Šiame poskirsnyje daugiausia dėmesio skiriama dvišalių ES prekybos susitarimų įgyvendinimui ir vykdymo užtikrinimui. Iš jo matyti, kaip Komisija stengėsi, viena vertus, užtikrinti, kad įmonės sužinotų apie prekybos susitarimais teikiamas galimybes ir, kita vertus, stebėti, kaip šalys partnerės vykdo atitinkamus įsipareigojimus. Prireikus Komisija sustiprino vykdymo užtikrinimą. Šiuo atžvilgiu pirmiausia buvo stengiamasi, glaudžiai bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais, anksti nustatyti patekimo į rinkas kliūtis, prekybos ir darnaus vystymosi nuostatų pažeidimus, užkirsti jiems kelią ir juos pašalinti. Svarbų vaidmenį remiant šias pastangas atlieka ES delegacijos²⁹.

²⁸ Naujausi prekybos paslaugomis duomenys yra 2021 m. duomenys. Jie atrinkti iš Eurostato mokėjimų balanso statistinės informacijos, pateiktos adresu

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_ITS6_DET_custom_6174487/default/table;data_for

²⁹ Daugiau kaip penkiasdešimtyje ES delegacijų prekybos klausimais dirba per 200 Prekybos generalinio direktorato darbuotojų.

A. Informavimas apie prekybos susitarimų pranašumus ir skatinimas jais naudotis

Vis dar tebėra svarbu padėti įmonėms sužinoti apie prekybos susitarimus

Komisija toliau stengėsi didinti informuotumą apie ES prekybos susitarimus ir pranašumus ES įmonėms konkuruojant trečiųjų šalių rinkose. Tai itin svarbu MVĮ. Šiuo tikslu parengti vadovai apie naujus bei esamus susitarimus ir konkrečius jų aspektus, taip pat suorganizuota renginių vykdant iš ES lėšų finansuojamus projektus.

Pavyzdžiui:

- 2022 m. rugsėjo mėn. buvo suorganizuotas bendras **IEPS penktųjų metinių** minėjimo **renginys**, į kurį susirinko 90 dalyvių. Jį kartu organizavo Komisija ir Europos Sąjungos prekybos rūmai Kanadoje EUCCAN;
- parengti **išsamūs esamų susitarimų vadovai**, pvz., ES tiekėjams skirtas vadovas apie **viešuosius pirkimus Japonijoje**³⁰. Šiuo vadovu siekiama padėti ES veikiančioms įmonėms, norinčioms dalyvauti viešuosiuose pirkimuose arba panašiose procedūrose, kad galėtų vykdyti darbus, tiekti prekes arba teikti paslaugas Japonijos viešiesiems subjektams;
- parengta daug **medžiagos siekiant iš anksto informuoti suinteresuotuosius subjektus ir padėti jiems pasiruošti naujiems susitarimams**, prieš jiems įsigaliojant. Pavyzdžiui, tokių veiksmų ES ėmėsi 2022 m. gruodžio mėn. užbaigusi derybas su Čile dėl pažangiojo pagrindų susitarimo, įskaitant paskelbtas informacijos suvestines ir infografikus. Panašių veiksmų imtasi 2022 m. birželio mėn. ES užbaigus derybas dėl būsimo pažangaus prekybos susitarimo su **Naująja Zelandija**, o vėliau – pasirašius šį susitarimą po metų, 2023 m. liepos 9 d. Šiuo tikslu parengtą medžiagą sudarė informacijos suvestinė, infografikai ir dažnai užduodamų klausimų dokumentas³¹.

B. ES dvišalių prekybos susitarimų įgyvendinimas

Per visą dvišalių ES prekybos susitarimų gyvavimo ciklą Komisija naudojami **institucinėmis struktūromis** daugybe įvairių tikslų: nuo kliūčių prevencijos ir šalinimo iki bendradarbiavimo su šalimis partnerėmis ir derybų dėl papildomų patekimo į rinkas galimybių. Kaip matyti iš tolesnio skirsnio, taip pat iš atskirų pavyzdžių, atskaitiniu laikotarpiu padaryta didelė pažanga.

---

³⁰ Šiame vadove paaiškinti svarbiausi ES ir Japonijos ekonominės partnerystės susitarimu (EPS) nustatyti viešųjų pirkimų veiklos pakeitimai ir pateikta sugriežtintų su skaidrumu susijusių taisyklių apžvalga:

https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_159028.pdf

³¹ [ES ir Naujosios Zelandijos prekybos susitarimas. Sąlygų tvariam ekonomikos augimui sudarymas \(europa.eu\).](https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_159028.pdf)

Siekdama gerinti ES eksporto patekimo į rinkas galimybes, Komisija toliau bendradarbiaavo su šalimis partnerėmis jungtiniuose prekybos komitetuose

Pavyzdžiui, 2022 m. lapkričio 30 d. **ES ir Pietų Korėjos prekybos komitetas** priėmė sprendimą, kuriuo įtrauktos dar 44 ES ir 41 Pietų Korėjos geografinės nuorodos (GN), kurioms nuo 2023 m. sausio 1 d. turėtų būti taikomas ES ir Pietų Korėjos prekybos susitarimas.

2022 m. gruodžio 20 d. per pirmąjį **ES ir Singapūro muitinės komiteto posėdį** patvirtintų eksportuotojų sistemą nuspręsta pakeisti registruotųjų eksportuotojų sistema (iš dalies pakeičiant atitinkamą protokolą³²). Ją pakeitus, ES alaus eksportuotojai nuo 2023 m. sausio 1 d. gali lengviau pasinaudoti lengvatinais muitų tarifais.

Komiteto struktūros taip pat padėjo anksti nustatyti kliūtis ir užkirsti joms kelią

- Pavyzdžiui, bendradarbiaujant pagal **ES ir Andų šalių** prekybos susitarimą, Komisijai buvo lengviau **užkirsti kelią** dviem kliūtims **Kolumbijoje**. Pirmoji iš jų buvo susijusi su **alkoholiniais gėrimais**: iš eksportuotojų būtų buvę reikalaujama papildomai pateikti gerosios gamybos praktikos sertifikatus. Kolumbija sutiko pakeisti savo teisės aktus ir pašalinti šį reikalavimą; Komisija toliau stebi padėtį. Kol bus priimtas naujas teisės aktas, buvo rastas laikinas sprendimas. Antroji kliūtis buvo susijusi su **reikalavimais dėl praturtintų miltų naudojimo**, įskaitant gaminius, kuriuose miltų dalis nedidelė, – ji būtų trukdžiusi ES importui.

2022 m. bendradarbiaujant dvišaliu lygmeniu pagal ES asociacijos susitarimą su **Tunisu**, ES buvo lengviau **išvengti didesnių** naujajame 2021 m. gruodžio mėn. finansų įstatyme **nustatytų didžiausio palankumo režimo (DPR) muitų**, kurie būtų turėję įtakos įvairiems pramonės gaminiams iš ES³³.

Komitetai taip pat padėjo šalinti kliūtis, ypač daugiausiai jų turinčiame sektoriuje, t. y. žemės ūkio maisto produktų sektoriuje

Pavyzdžiui, po intensyvių diskusijų atitinkamuose IEPS komitetuose, 2022 m. birželio 30 d. **Kanada** galiausiai panaikino vietos (Kanados) vynų atleidimą nuo federalinio akcizo. Anksčiau vietos vynai, kitaip nei iš ES importuojami vynai, buvo atleidžiami nuo priemonės, prilygstančios daugiau nei 9 proc. užsienio mokesčiui *ad valorem*.

---

³² ES ir Singapūro prekybos susitarimo 1 protokolas susijęs su sąvokos „kilmės statusą turintys produktai“ apibrėžtimi ir administracinio bendradarbiavimo metodais.

³³ Nors apskritai ši priemonė pradėta taikyti, kai kurie ES eksportui svarbūs gaminiai iš sąrašo buvo pašalinti.

Dėl **Ekvadoro** atitinkamuose ES ir Andų šalių prekybos susitarimo komitetuose ES ragino ir pasiekė, kad būtų pašalintos dvi ES eksporto galimybes žemės ūkio sektoriuje varžančios kliūtys:

- viena iš jų buvo susijusi su **žemės ūkio produktams taikomu protekcionistiniu Ekvadoro importo režimu**, pagal kurį taikytos neautomatinės licencijos, grindžiamos nacionalinės gamybos ir vartojimo vertinimu, todėl atsirado nereikalingas vėlavimas ir netikrumas prekiaujant žemės ūkio produktais³⁴. Po kelių diskusijų su Ekvadoru ir ES delegacija, surengtų pasitiekus valstybių narių ir verslo atstovų pagalbą, Ekvadoras 2022 m. lapkričio 22 d. priėmė naują nuspėjamą ir į rinką nukreiptą sistemą;
- antroji problema buvo susijusi su ilgalaikėmis kliūtims – 10 metų laikotarpiui nustatytu **pieno miltelių produktų importo iš ES draudimu**, kuris, kaip paaiškėjo, pažeidė ES ir Andų šalių prekybos susitarimą. Šiuo klausimu Komisija per ES delegaciją Kite, glaudžiai koordinuodama veiksmus su valstybėmis narėmis ir pramonės atstovais, pasiekė, kad kompetentingos institucijos paprašytų (generalinio prokuroro) pateikti teisinę nuomonę. Nuomonėje patvirtinta, kad draudimu buvo pažeisti Ekvadoro įsipareigojimai, todėl Žemės ūkio ministerija ES pieno miltelių produktams išdavė naujas neautomatines importo licencijas.

Žemės ūkio problemos tikrai nebuvo vienintelės problemos, kurios buvo išspręstos 2022 m. Kiti atvejai buvo susiję su diskriminacinėmis taisyklėmis, nustatytomis pramonės gaminiams ir paslaugoms, pvz., medicinos priemonėms Japonijoje bei Izraelyje ir mažmeninės prekybos sektoriui Moldovoje:

- pirmuoju atveju, glaudžiai bendradarbiaujant ES delegacijai ir susijusioms Japonijos verslo asociacijoms, padėta patobulinti sudėtingus **Japonijos teisės aktus dėl medicinos priemonių, kuriuose buvo nustatyti išskirtiniai ženklavimo reikalavimai**. Nuo 2023 m. liepos 31 d. taikomos naujos nuostatos, dėl kurių ES įmonių prekybos sąnaudų vertė sumažės 6–9 mlrd. EUR;
- kitas atvejis buvo susijęs su leidimų išdavimu medicinos priemonėms **Izraelyje**. Po intensyvių diskusijų su atitinkamomis institucijomis Izraelis sutiko pripažinti, kad produktai iš Liuksemburgo ir 2004 m. į Sąjungą įstojusių valstybių narių taip pat atitinka paspartintos leidimų išdavimo procedūros reikalavimus³⁵. Todėl dabar eksportuotojai iš šių šalių taip pat galės daug sparčiau gauti leidimus savo medicinos priemonėms ir taip pasibaigs valstybių narių diskriminacija. Kol kas tai užtikrinama įgyvendinant bandomąjį projektą, o galutinis teisės akto dalinis pakeitimas dar turi

---

³⁴ ES ėmėsi veiksmų, nes šis nei su ES ir Andų šalių prekybos susitarimu, nei su PPO taisyklėmis nesuderintas režimas darė poveikį ES tarifinių kvotų taikymui.

³⁵ Pripažinimas vykdomas kaip bandomasis projektas ir jis bus įgyvendinamas tol, kol bus priimtas ir įsigalios teisės akto pakeitimas.

būti padarytas. ES medicinos priemonių eksporto į Izraelį vertė 2022 m. buvo 409 mln. EUR;

- trečias pavyzdys – **Moldovos vidaus prekybos įstatymas**, pagal kurį reikalauta, kad mažmeniniai prekyautojai parduotuvėse siūlytų bent 50 proc. Moldovos kilmės maisto produktų, o tai prieštaravo importuotų produktų nediskriminavimo principui, nustatytam tiek ES ir Moldovos išsamios ir visapusiškos prekybos erdvėje (IVPE), tiek pagal PPO režimą. Palaikant aukšto lygio bendradarbiavimą IVPE, 2022 m. rugpjūčio mėn. Moldova pirmiau nurodytą mažmenininkų įpareigojimą nuo 2023 m. vasario 26 d. atšaukė;
- ketvirtas atvejis buvo susijęs su **Peru licencijavimo** ir kvalifikacijos reikalavimais paslaugų srityje. Šiuos neobjektyvius, nesekingus ir diskriminacinius šalyje neįsisteigusiu užsienio įmonių atžvilgiu reikalavimus sudarė eksportui skirtų **maisto produktų ir pašarų** techninė analizė ir **tikrinimas**. ES bendradarbiaujant su susijusiomis Peru valdžios institucijomis atitinkamuose ES ir Peru prekybos susitarimo komitetuose, Peru iš dalies pakeitė savo teisės aktus ir dabar juose nustatyti objektyvūs ir nediskriminaciniai licencijavimo ir kvalifikacijos reikalavimai.

ES prekybos susitarimų tinkle taip pat gerintas bendradarbiavimas įvairiais klausimais: nuo reguliavimo ir standartų klausimų iki žaliavų

Naudodamasi institucinėmis ES prekybos susitarimų struktūromis kaip platforma, Komisija 2022 m. tęsė visą geografinį spektrą apimančią **bendradarbiavimą su išsivysčiusiomis šalimis partnerėmis** įvairiais abipusio intereso klausimais, kurių palengvino atitinkami prekybos susitarimai. Toliau pateikiami su tuo susiję pavyzdžiai:

- 2022 m. užmegzta **skaitmeninė partnerystė** su Japonija ir Pietų Korėja, o 2023 m. pradžioje – su Singapūru. Ja siekiama gerinti bendradarbiavimą skaitmeninės infrastruktūros, įgūdžių, skaitmeninės įmonių pertvarkos ir viešųjų paslaugų skaitmenizacijos klausimais. Remdamasi šiais skaitmeninės prekybos principais, ES 2023 m. liepos 20 d. su Singapūru pradėjo derybas dėl privalomų taisyklių dėl skaitmeninės prekybos³⁶;
- su **Pietų Korėja** bendradarbiauta:
  - 2023 m. gegužės 22 d. užmegzta **žaliosios partnerystės** klausimais, siekiant stiprinti dvišalį bendradarbiavimą ir keistis geriausia patirtimi klimato srities veiksnių, sąžiningo perėjimo prie švarios energijos, aplinkos apsaugos ir kitose žaliosios pertvarkos srityse;

---

³⁶ https://policy.trade.ec.europa.eu/news/joint-statement-launch-negotiations-eu-singapore-digital-trade-agreement-2023-07-20_en

- **e. sertifikavimo** ir veterinarijos sertifikatų derinimo klausimais, siekiant toliau lengvinti prekybą keliais perdirbtais žemės ūkio maisto produktais. Taip pat tęsėsi diskusijos dėl prekybos susitarimo priedų dėl automobilių ir elektroninės įrangos atnaujinimo, o ES ir Pietų Korėja taip pat diskutavo, kaip sektoriuje užtikrinti vienodas sąlygas gamintojams, neatsižvelgiant į jų kilmę, kai abi susitarimo šalys nustato politiką, susijusią su elektroninių transporto priemonių subsidijavimu;
- su **Japonija** bendradarbiauta su konkursais dėl jūros vėjo energijos susijusiais standartizavimo ir sertifikavimo reikalavimų bei taisyklių klausimais, remiantis trimis tyrimais³⁷, kuriuose pateiktos rekomendacijos, kaip sumažinti užsienio laivų dalyvavimo jūros vėjo energijos projektuose apribojimus. Šiais tyrimais Japonijai padedama įgyvendinti siekį padidinti savo energijos rūšių deriniui tenkančią atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalį ir iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą;
- su **Kanada** bendradarbiauta aplinkos ir žaliavų klausimais, 2022 m. ir 2023 m. pradžioje tęsiant per 2021 m. ES ir Kanados aukščiausiojo lygio susitikimą³⁸ pradėtus bendrus renginius, įskaitant intensyvius mainus su pilietinės visuomenės atstovais prekybos ir klimato klausimais. Iš šių bendrų renginių būtų galima paminėti keturis praktinius seminarus, skirtus tvarumui, aplinkos valdymo ir klimato srities veiksmams žemės ūkyje skatinti. Dar vienas aukščiausiojo lygio susitikimo rezultatas – kasmetinį dvišalį dialogą žaliavų klausimais papildanti *ES ir Kanados strateginė partnerystė žaliavų srityje*, kuria siekiama įvairinti svarbių žaliosios ir skaitmeninės ekonomikos išteklių šaltinius, atsiskiriant nuo kiek kitaip mėstančių gamintojų, siekiant skatinti konkurencingas ES ir Kanados tiekimo grandines;
- su **Šveicarija** bendradarbiauta naudojimosi prekybos susitarimais klausimais, lyginant pastabas apie prekybos statistiką, naudojimosi prekybos susitarimuose ir kilmės taisyklėse nustatytomis lengvatomis rodiklius. Bendradarbiaujant remtasi ES moksliniais tyrimais ir Šveicarijos valstybės sekretoriato ekonominiams reikalams (angl. *Swiss State Secretariat for Economic Affairs, SECO*) tyrimu³⁹, kuriuo siekiama

³⁷ Jūros vėjo energija –

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Japanese%20OWP%20Tenders_Aquilo%20Energy%20GmbH_publication102022.pdf; jūrų kabotažas –

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/Japanese%20OWP%20Cabotage_Aquilo%20Energy%20GmbH_publication102022.pdf; standartai, techniniai reglamentai ir atitikties vertinimas Japonijos ir Europos jūrų vėjo energetikos rinkoje – https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/OWP%20Study%20-%20DTU-REI_publication_EN_0.pdf.

³⁸ <https://www.consilium.europa.eu/lt/meetings/international-summit/2021/06/14/>

³⁹ Su tyrimu ir įmonių apklausos apie tai, kaip Šveicarijos eksportuotojai naudojami laisvosios prekybos susitarimais, rezultatų ataskaita galima susipažinti adresu

https://www.seco.admin.ch/seco/en/home/Aussenwirtschaftspolitik_Wirtschaftliche_Zusammenarbeit/Wirtschaftsbeziehungen/Freihandelsabkommen/nutzung_freihandelsabkommen.html.

įvertinti ekonominę Šveicarijos ir ES lengvatinės prekybos partnerių kumuliacijos zonos sukūrimo potencialą. Be to, Šveicarija taiko tokias pat saugumo ir saugos priemones, kokios galioja ES. Aktyviai dalyvaujant ES 2-ojoje importo kontrolės sistemoje nuo tada, kai 2021 m. kovo mėn. buvo pakeistas muitinių saugumo susitarimas, teisėtos prekybos srautai yra dar sklandesni, o tiekimo grandinėse taikomas aukštas saugumo lygis.

ES prekybos susitarimai taip pat toliau buvo vystomojo bendradarbiavimo Lotynų Amerikoje ir Afrikoje forumas

2022 m. remdamasi savo regioninio bendradarbiavimo programomis ES toliau bendradarbiavo su savo partneriais Lotynų Amerikoje ir Užsachario Afrikoje tvarumo klausimais ir gero valdymo srityje. Šis bendradarbiavimas taip pat palaikomas aktyviai įtraukiant pilietinę visuomenę ir aktyviai jai dalyvaujant, taip pat šalių partnerių vietos lygmeniu. Naujausi pavyzdžiai:

- bendradarbiavimas su **Čile** remiant ES regionines programas, kuriomis skatinamas šalies perėjimas prie **tvaresnės ir aplinkai palankesnės ekonomikos**, įskaitant tokius klausimus kaip tvari kasyba, kova su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms, atsakingo verslo skatinimas ir mažo anglies dioksido pėdsako bei žiedinės ekonomikos verslo veiksmų ėmimasis. Be to, 2022 m. Komisija pradėjo naują tik Čilei skirtą projektą⁴⁰, kuriuo siekiama remti sąžiningą ir tvarią ES ir Čilės tarpusavio prekybą ir padedama atkreipti dėmesį į prekybos vaidmenį siekiant aplinkos apsaugos ir socialinių tikslų. Vykdam šį projektą buvo parengti, be kita ko, tyrimai dėl ekologinės gamybos Čilėje ir sąžiningos prekybos, taip pat surengti regioniniai praktiniai seminarai visuose 16 regionų, aukšto lygio konferencija su tarptautiniais ekspertais ir sukurta internetinė B2B platforma⁴¹, kurioje Čilės gamintojai ir ES pirkėjai gali užmegzti tarpusavio ryšius;
- bendradarbiavimas su **Gana** pagal projektą „Compete Ghana“⁴², „**siekiant padėti įgyvendinti ES ir Ganos laikinąjį ekonominės partnerystės susitarimą (EPS)**“ (4,1 mln. EUR, 2020–2024 m.). Vykdam šį projektą siekiama gerinti ekonomikos valdymą bei verslo aplinką ir kuo labiau padidinti EPS naudą Ganai. Iš svarbiausių 2022 m. rezultatų būtų galima paminėti tai, kad baigta rengti komunikacinė medžiaga (pvz., laikinojo EPS vadovas ir dviejų puslapių lankstinukas apie laikinąjį EPS, skirtas visuomenės ir privačiojo sektoriaus informuotumui didinti), EPS sekretoriato darbuotojams surengti mokymo kursai, Komisijos Mokesčių ir muitų sąjungos generaliniam direktoratui teikta logistinė parama, kad būtų galima surengti gebėjimų

⁴⁰ <https://eurochile.cl/es/documents/proyecto-comercio-justo-y-sostenible-entre-la-union-europea-y-chile/>

⁴¹ <https://www.eeas.europa.eu/delegations/chile/se-lanza-plataforma-%C2%A1conecta-tu-negocio%E2%80%9D-en-el-marco-del-proyecto-%E2%80%9C apoyo-al es?s=192>

⁴² Šis projektas nėra skirtas kuriam nors konkrečiam sektoriui – juo pirmiausia siekiama stiprinti Ganos gebėjimus įgyvendinti EPS ir dirbti su EPS susijusiais klausimais, didinti konkurencingumą įmonių lygmeniu ir integruoti regioninę politiką, siekiant didinti pramonės konkurencingumą.

stiprinimo mokymo kursus keturiasdešimčiai Ganos muitinės pareigūnų, taip pat parengta ataskaita dėl prekybos reformų, vykdytų pagal EPS.

Daugelis susitarimų su besivystančiomis šalimis, pvz., EPS su AKR valstybėmis, pasižymi stipriu vystomuoju aspektu ir teikia paskatas vykdyti reformas, kurias gali paskatinti vystomasis bendradarbiavimas, o ypač – **pagalba prekybai**, siekiant padėti kurti atviresnę prekybos aplinką, skatinti naudotis susitarimais ir daryti pažangą įgyvendinant prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) prioritetus. Iš 2022 m. ES pagalbos prekybai pažangos ataskaitos⁴³ matyti, kad ES su savo valstybėmis narėmis buvo didžiausia pasaulyje pagalbos prekybai teikėja, kuriai 2020 m. teko daugiau kaip 40 proc. pasaulinių srautų, atitinkančių 22,9 mlrd. EUR. Didelė jų dalis teko šalims, turinčioms lengvatines galimybes patekti į ES rinką. Pavyzdžiui, 2020 m. AKR valstybėms teikta ES pagalba prekybai sudarė iš viso 7,2 mlrd. EUR. Šioje ataskaitoje taip pat pateikiama daugiau informacijos ir pavyzdžių, kaip Komisija ir valstybės narės teikė pagalbą prekybai, pvz., pagalbą mažosioms ir vidutinėms įmonėms naudojančioms prekybos susitarimų galimybėmis, ir apie patobulimus PDV klausimais. ES pagalbos prekybai interneto svetainėje pateiktas sąveikusias pagalbą gaunančių šalių žemėlapis⁴⁴, taip pat pateikta su konkrečiomis sritimis susijusių pagalbos prekybai projektų pavyzdžių.

ES toliau plėtoja techninį bendradarbiavimą su lengvatinės prekybos partneriais, siekdama gerinti verslo vykdymo sąlygas

Pavyzdžiui, Komisija toliau vykdė 2022 m. balandžio 1 d. pradėtą savo **projektą „IP Key South East Asia“**, pagal kurį kuriamos sistemos siekiant palengvinti kokybiškus ir sparčius intelektinės nuosavybės teisių (INT) registravimo ir veiksmingo jų gynimo procesus. Vykdam šį projektą, ASEAN regiono lengvatinės prekybos partneriams, pirmiausia – **Singapūriui ir Vietnamui**, padedama įgyvendinti INT nuostatas ir prisijungti prie susijusių tarptautinių susitarimų.

Komisijos Mokesčių ir muitų sąjungos GD taip pat teikė techninę pagalbą **Pietų Afrikos vystymosi bendrijos (PABV) ekonominės partnerystės susitarimo valstybėms** siekdamas padėti sparčiau įgyvendinti EPS **kilmės taisykles**. 2022 m. nagrinėti klausimai apėmė su įstrižine PABV EPS valstybių kumuliacija susijusių gebėjimų ugdymą, siekiant sparčiau įgyvendinti įstrižinę PABV EPS valstybių kumuliaciją ir padidinti regioninę integraciją PABV regione.

2022 m. ES taip pat toliau įgyvendino **programą „EU-South Africa Partners for Growth“** siekdama kuo labiau padidinti dvišalę prekybą pagal PABV EPS, pašalindama technines prekybos kliūtis ir sustiprindama pasaulines vertės grandines. Šiuo atžvilgiu ES toliau bendradarbiavo su Pietų Afrikos medvilnės, vilnos ir moherio asociacija, vienijančia tvarioje tekstilės vertės grandinėje veikiančias augintojų, pirkėjų, įrangos tiekėjų ir biržos prekių asociacijas, siekdama išsiaiškinti galimybes dalytis žiniomis, vykdyti techninius mainus ir prekybą.

⁴³ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c2814529-8fce-11ed-b508-01aa75ed71a1/language-en>

⁴⁴ [Ekonominė integracija, prekyba ir sąsajumas \(europa.eu\)](#).

Dar vienas pavyzdys – glaudus ES bendradarbiavimas su visais savo partneriais **visos Europos ir Viduržemio jūros regiono (PEM) valstybių zonoje** kuriant bendrą platformą, skirtą elektroninių kilmės įrodymų ir elektroninių administracinio bendradarbiavimo priemonių naudojimui (*iniciatyva e-PoC*“).

C. Dėmesio centre – prekyba ir darnus vystymasis

2022 m. birželio 22 d. Komisija užbaigė prekybos ir darnaus vystymosi politikos peržiūrą, po jos buvo paskelbtas **komunikatas**⁴⁵ *Prekybos partnerysčių galia: drauge siekti žaliosios ir teisingos ekonomikos augimo*⁴⁶. Šiuo komunikatu suteikiamas naujas postūmis įgyvendinant esamus ES prekybos susitarimus, į kuriuos įtraukti PDV skyriai, ypač 11 prekybos susitarimų, apimančių 18 šalių partnerių.

Komisija paspartino veiksmus, kad jos 2022 m. PDV peržiūra būtų veiksminga

Atsižvelgdama į prekybos ir darnaus vystymosi peržiūros išvadas, Komisija įvykdė savo pažadą į įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo veiklą **geriau įtraukti pilietinę visuomenę**:

- į **patobulintą** su įtariamais PDV pažeidimais susijusių **skundų** pateikimo per Komisijos bendrą kontaktinį centrą (**BKC**) **mechanizmą** įtraukti konkretūs terminai, per kuriuos Komisija turi imtis veiksmų (daugiau informacijos pateikiama toliau);
- Komisija taip pat pradėjo su **konkrečių šalių prioritetų nustatymu** susijusį darbą, į kurį **aktyviai įsitraukė ES vietos patarėjų grupės (VPG)**. Jo tikslas – padidinti PDV įsipareigojimų vykdymo veiksmingumą.

Komisija taip pat ėmėsi konkrečių veiksmų siekdama **įtraukti** PDV įsipareigojimus prisiėmusias **šalis partneres**. 2022 m. PDV komitetuose pagal ES prekybos susitarimus stengtasi:

- įtraukti partnerius į veiklą, susijusią su pagrindiniais esminiais PDV peržiūros aspektais, ypač su tuo, kad būtų įgyvendinami *profesinės saugos ir sveikatos (PSS) standartai*, atsižvelgiant į tai, kad saugi ir sveika darbo aplinka tampa nauju pagrindiniu principu ir teise darbe, ir pradėti dialogą su tam tikrais partneriais dėl atitinkamų Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijų (Nr. 155 ir Nr. 187);
- skatinti užtikrinti didesnę *skaidrumą proceso atžvilgiu*, ypač susijusį su šalių partnerių vietos patarėjų grupių (VPG) sudėtimi, padedant palaikyti VPG tarpusavio ryšius ir jų ryšius su plačiąja pilietine visuomene;

⁴⁵ <https://circabc.europa.eu/ui/group/8a31feb6-d901-421f-a607-ebbdd7d59ca0/library/8c5821b3-2b18-43a1-b791-2df56b673900/details>.

⁴⁶ Pagrindinių PDV peržiūros išvadų santrauka taip pat pateikta 2022 m. įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo metinėje ataskaitoje. Su ja galima susipažinti adresu [Komisijos dokumentų registras, COM\(2022\) 730 \(europa.eu\)](#).

- didinti partnerių supratimą apie *neseniai įsigaliojusius arba pasiūlytus ES teisės aktus dėl tvarumo* (pvz., ES reglamentus miškų naikinimo ir pasienio anglies dioksido korekcinio mechanizmo klausimais, taip pat pasiūlymą dėl Priverčiamojo darbo reglamento) ir atsižvelgti į partnerių susirūpinimą dėl poveikio prekybos santykiams su ES.

Gautas pirmasis oficialus skundas dėl PDV ir užbaigtas preliminarus jo vertinimas⁴⁷.

Šis skundas susijęs su kasybos sektoriaus darbuotojų teisėmis Peru ir Kolumbijoje. 2023 m. sausio 13 d. Komisija skundo pateikėjai Nyderlandų NVO *CNV International* pranešė preliminarus vertinimo rezultatus. Komisija taip pat informavo Peru ir Kolumbiją ir paskelbė informaciją apie šią įtariamą situaciją savo svetainėje⁴⁸. Atliekant preliminarų vertinimą, buvo nustatyti galimi darbo teisės įstatymų vykdymo užtikrinimo šiose dviejose šalyse trūkumai. Dabar Komisija su jomis toliau bendradarbiauja, kad dėl nustatytų galimų trūkumų būtų galima imtis tolesnių veiksmų.

Komisija visapusiškai naudojosi prekybos susitarimu, ypač nuostatomis dėl dialogo ir bendradarbiavimo prekybos ir darnaus vystymosi klausimais, taip pat kitais esamais kanalais. Komisija šiuo klausimu taip pat bendradarbiauja su TDO.

2022 m. birželio mėn. Komisija paskelbė persvarstytas **Bendro kontaktinio centro veikimo gaires**. Persvarstytose gairėse nustatytas didesnis skaidrumas ir nuspėjamumas apie įtariamus PDV pažeidimus pranešantiems suinteresuotiesiems subjektams, taip pat nustatyti **terminai**, kurių Komisija turi laikytis nagrinėdama PDV skundus: 10 darbo dienų skiriama skundo gavimo patvirtinimui, 20 darbo dienų – pirmajam susisiekimui su skundo pateikėju, o iki 120 darbo dienų – preliminarus vertinimo užbaigimui (atsižvelgiant į atvejo sudėtingumą).

Per ataskaitinį laikotarpį padaryta didelė pažanga įgyvendinant su darbu susijusius PDV įsipareigojimus.

Darbo srityje padaryta pažanga, nes keliose šalyse partnerėse buvo ratifikuotos ir įsigaliojo pagrindinės TDO konvencijos:

- **Japonija** ratifikavo TDO konvenciją Nr. 105 dėl priverstinio darbo panaikinimo. Konvencija įsigaliojo 2023 m. liepos mėn. Japonija tebėra įsipareigojusi toliau daryti pažangą, siekiant ratifikuoti likusią TDO konvenciją dėl diskriminacijos (Nr. 111), imantis konkretesnių veiksmų ir laikantis tvarkaraščio, kurį dar reikia nustatyti;
- **Centrinėje Amerikoje** Panama ratifikavo pagrindines tarptautines darbo konvencijas dėl darbo inspektavimo bei motinystės ir Konvencijos dėl priverstinio darbo 2014 m. protokolą;

⁴⁷ 2022 m. Bendras kontaktinis centras gavo antrąjį oficialų skundą dėl įtariamų PDV pažeidimų. Vis dėlto jo nagrinėti nebuvo galima, nes skundo pateikėjas buvo ne ES subjektas.

⁴⁸ <https://circabc.europa.eu/rest/download/c872c7cb-a0da-46dc-8b03-8144bf2f0436>

- **Pietų Korėjoje** 2022 m. balandžio mėn. įsigaliojo trys pagrindinės konvencijos, t. y. dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo (Nr. 87), dėl teisės vesti kolektyvines derybas (Nr. 98) ir dėl priverstinio darbo (Nr. 29). Taip pat nustatyta, kad padaryta tam tikra pažanga ratifikuojant Konvenciją Nr. 105 dėl priverstinio darbo panaikinimo. 2022 m. Pietų Korėja paskelbė tyrimą, kurį atliekant buvo nustatytos vidaus nuostatos, kurias reikia iš dalies pakeisti, kad jos atitiktų šią TDO konvenciją. 2022 m. rugsėjo mėn. Komisija surengė suinteresuotųjų subjektų susitikimą su Pietų Korėjos pilietine visuomene ir atlieka atskirą tyrimą, kad būtų galima patvirtinti Pietų Korėjos tyrimą. ES šį klausimą su Pietų Korėja kėlė visais lygmenimis.

Dabar, užbaigus pirmąjį (ratifikavimo) etapą, daugiausia dėmesio įgyvendinimo srityje skiriama ne ratifikavimui, o tam, kaip prekybos partneriai **įgyvendintų ir taikytų pagrindines TDO konvencijas**; Komisija nuolat atidžiai stebi šį procesą.

Šiuo atžvilgiu 2022 m. pastebėtos kelios džiuginančios tendencijos ir pokyčiai, nes vykdydamos PVD išipareigojimus kelios šalys partnerės peržiūrėjo ir patobulino **su darbu susijusią savo vidaus sistemą**:

- pavyzdžiui, **Vietname** vykdoma platesnė darbo kodekso reforma (įskaitant veiklą, susijusią su dekretu, pagal kurį būtų leidžiama steigti **nepriklausomas profesines sąjungas**). Užbaigus reformą taip pat tikėtinas teigiamas poveikis **Vietnamo VPG**, kuri turėtų būti išplėsta, įtraukiant į ją nepriklausomas darbuotojų organizacijas;
- ES bendradarbiaujant su **Japonija** dėl išsamaus patikrinimo teisės aktų PDV komitetuose ir per laikotarpio tarp konferencijų techninius susitikimus, padėta rengti Japonijos **gaires dėl žmogaus teisių išsamaus patikrinimo**, jos buvo paskelbtos 2022 m. rugsėjo mėn. Šiose gairėse aptariami tie patys darbo standartai kaip ir EPS PDV skyriuje ir siekiama, be kita ko, didinti Japonijos įmonių atsakingumą renkantis tiekimo šaltinius, laikantis tarptautinių standartų;
- **Singapūras** nurodė besiimančioms veiksmų, kad įsigaliojusių teisės aktas, kuriuo būtų **draudžiama diskriminacija darbo vietoje** (iki šiol į šį klausimą atsižvelgta tik savanoriškose sistemose);
- **Sakartvelas** įsteigė visateisę darbo inspekcijos tarnybą, kuriai suteikti platesni įgaliojimai;
- po diskusijų PDV komitetuose ir su vietos suinteresuotaisiais subjektais **Kolumbija ir Peru** nustatė darbo sistemos spragas ir nusprendė pradėti atitinkamų savo darbo kodeksų peržiūrą.

Lengvatinio prekybos režimo susitarimų PDV nuostatos dėl aplinkos ir darbo paskatino tikslingesni susitarimų šalių tarpusavio bendradarbiavimą.

Aplinkos apsaugos srityje ataskaitiniu laikotarpiu padaryta laipsniška pažanga **įgyvendinant daugiašalius aplinkos susitarimus** ir vykdamas ekologinę pertvarką, laikantis žiedinės ekonomikos požiūrio. Pavyzdžiui, **Vietnamas** su ES palaikė dialogą žiedinės ekonomikos

klausimais. Šiuo atžvilgiu svarbus vaidmuo teko PDV skyriui ir visam ES ir Vietnamo prekybos susitarimui.

Komisija toliau daug dėmesio skiria **bendradarbiavimui** siekiant įgyvendinti į jos prekybos susitarimus įtrauktas aplinkos apsaugos nuostatas, taip pat su išsivysčiusiais Pietryčių Azijos prekybos partneriais. Šiuo atžvilgiu Komisija, be kita ko, plėtojo bendradarbiavimą su **Singapūru** technologijų srityje, kad padėtų vykdyti žaliają ir skaitmeninę pertvarką (remiantis kovo 24 d. vykusiu bendru praktiniu VPG seminaru „Skaitmeninė ekonomika ir jos ryšiai su tvarumu“).

2022 m. ES finansavo techninį bendradarbiavimą, kuriuo padedama siekti tvarumo tikslų:

- bendradarbiavimo projektais **Centrinėje Amerikoje** padedama vykdyti reformas ir stiprinti gebėjimus, kad partneriams būtų lengviau įvykdyti įsipareigojimus dėl darbo. Vienas iš pavyzdžių – iš ES lėšų finansuojama TDO programa, skirta Gvatemalai, įgyvendinančiai TDO gaires dėl asociacijų laisvės ir kolektyvinių derybų;
- **Vietname** pagal ES ir Vietnamo deramo darbo skatinimo programą, kuriai 6 metų laikotarpiui skirtas 13,5 mln. EUR biudžetas, padedama spręsti su darbo santykiais, asociacijų laisve ir kolektyvinėmis derybomis, taip pat su nepriklausomų profesinių sąjungų bei darbo inspekcijų steigimu ir veikimu susijusius klausimus.

Vietos patarėjų grupės ir vėl labai prisidėjo prie to, kad būtų daroma pažanga įgyvendinant PDV tikslus pagal 11 ES prekybos susitarimų, apimančių 18 šalių.

Padėti vietoje šalyse partnerėse **stebinčių** VPG informacija sustiprina Komisijos poziciją imantis tolesnių veiksmų dėl PDV įsipareigojimų:

- pavyzdžiui, **Ekvadore** pilietinės visuomenės atstovų 2021 m. bendrai pateiktoje informacijoje atkreiptas dėmesys į **sunkumus užsiregistruoti kaip profesinei sąjungai** vienoje iš **bananų sektoriaus** darbuotojų organizacijų. Dėl to imtasi vykdymo užtikrinimo veiksmų. Komisija ėmėsi spręsti šią problemą ir išreiškė susirūpinimą dėl pagrindinių darbo srities įsipareigojimų pažeidimo ir priminė TDO paskelbtas rekomendacijas. Komisija toliau bendravo su profesinėmis sąjungomis Ekvadore, ypač bananų sektoriuje, ir palaikė jas diskusijose su Ekvadoro vyriausybe;
- 2021 m. **ES Pietų Korėjos VPG** atkreipė Komisijos dėmesį į įtariamą **pristatymo paslaugų sektoriaus darbuotojų diskriminavimą Pietų Korėjoje**, susijusį su jų teisės į kolektyvines derybas pripažinimu. Komisija šiuo klausimu su Pietų Korėja ėmėsi tolesnių veiksmų įgyvendinant ekspertų grupės ataskaitą;
- neseniai **ES Jungtinės Karalystės VPG** atkreipė Komisijos dėmesį į kelis su atitiktimi susijusius klausimus, kurie buvo iškelti atitinkamose institucijose per diskusijas su Jungtine Karalyste. Jie apėmė, be kita ko, **darbo inspekcijų** skaičiaus sumažinimą Jungtinėje Karalystėje, susijusį su Jungtinės Karalystės įsipareigojimu išlaikyti veiksmingą vidaus vykdymo užtikrinimo sistemą. Šis aspektas, remiantis ES VPG išreikštu susirūpinimu, buvo aptariamas Specialiajame prekybos komitete (SPK) vienodų sąlygų klausimams.

Be to, VPG toliau teikė informaciją abipusio intereso ir abiem ES prekybos susitarimų šalims rūpimais klausimais, **atlikdamos mokslinius tyrimus prekybos ir darnaus vystymosi** temomis. Jie apima ES ir šalių partnerių VPG užsakytus **tyrimus**, kuriais grindžiamas susitarimų šalių tarpusavio bendradarbiavimas ir savitarpio supratimas tvarumo klausimais. Pavyzdžiui, būtų galima paminėti ES ir Andų regiono sąžiningos tarpusavio prekybos tyrimą ir 2022 m. kovo mėn. viduryje paskelbtą dokumentų tyrimą dėl darbo platformose ir institucinės apsaugos, ypatingą dėmesį skiriant Pietų Korėjai ir ES.

Be to, 2022 m. ES VPG toliau **aktyviai bendravo su šalių partnerių pilietine visuomene**. ES vietos patarėjų grupėms bendraujant su pilietine visuomene vietoje (taip pat pilietinės visuomenės forumuose arba kitais panašiais pagal ES prekybos susitarimus nustatytais formatais) taip pat padėta daryti pažangą sprendžiant prekybos ir tvarumo klausimus, net ir tais atvejais, kai praktinėje trečiųjų šalių VPG struktūroje išliko trūkumų. Pavyzdžiui:

- **Vietname** ES Vietnamo VPG ir ES delegacijai bendradarbiaujant vietoje, padėta išjudinti procesą, po kurio Vietnamas 2021 m. rudenį įsteigė vietos patarėjų grupę (PVG), o 2022 m. savo narių skaičių padidino nuo trijų iki septynių;
- **Japonijoje** ES vietos patarėjų grupėms bendraujant su keliais bendro dialogo su pilietine visuomene dalyviais iš Japonijos, buvo nustatytos kelios pagrindinės bendradarbiavimo temos, būtent atsakingas verslas, išsamus patikrinimas ir TDO konvencijų ratifikavimas. Taip sukurta teigiama dinamika;
- aktyviai veikiant **ES Andų vietos patarėjų grupei**, per 2022 m. spalio 28 d. vykusį Pilietinės visuomenės forumą pavyko priimti abipusiškai remiamas atskiras Kolumbijos VPG, Ekvadoro VPG ir neoficialios Peru VPG deklaracijas.

2022 m. Komisija užtikrino nuolatinę **finansinę paramą VPG darbui**: 2018 m. Komisijos užsakytas **3 mln. EUR vertės projektas**, kuriuo siekiama remti pilietinę visuomenę įgyvendinant prekybos susitarimus, buvo pratęstas iki 2024 m. pabaigos, o dabar jį rengiamasi pratęsti iki 2026 m. pabaigos.

D. Prekybos susitarimų poveikio vertinimas, kuriuo remiantis rengiamas įgyvendinimo darbas⁴⁹

Komisija ataskaitiniu laikotarpiu toliau atsižvelgė į tyrimo, kuriuo siekta padėti atlikti **ES ir Andų šalių prekybos susitarimo⁵⁰ ex post** vertinimą, rezultatus.

⁴⁹ https://policy.trade.ec.europa.eu/analysis-and-assessment/ex-post-evaluations_en

⁵⁰ Dėl išsamesnių šio tyrimo išvadų žr. su ES ir Andų šalių prekybos susitarimu susijusius šalių duomenis: taip pat žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SWD(2023) 740; <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/e0e79f42-9797-4d5d-a5c3-f00eb26b8676/details>

2022 m. rugsėjo mėn. buvo paskelbta tyrimo, pagrindžiančio ES ir **Centrinės Amerikos prekybos susitarimo** *ex post* vertinimą, galutinė ataskaita, o 2023 m. birželio mėn. Komisija paskelbė pagrindinę savo ataskaitą (Komisijos tarnybų darbinį dokumentą). Dabar Komisija vertina ataskaitą ir rengia savo tarnybų darbinį dokumentą, kad būtų galima užbaigti *ex post* vertinimą.

Abiejuose vertinimuose pristatoma padėtis, susijusi su susitarimų įgyvendinimu ir poveikiu ES ir šalims partnerėms ekonominiu, socialiniu ir aplinkos apsaugos aspektais. Jie patvirtina Komisijos požiūrį į įgyvendinimą Lotynų ir Centrinės Amerikos šalyse partnerėse ir suteikia daugiau informacijos, kuria remiantis galima toliau tikslinti savo įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo strategiją.

Kartu toliau dirbama atliekant išsamios ir visapusiškos laisvosios prekybos erdvių su **Sakartvelu ir Moldova** *ex post* vertinimą ir šiuo metu rengiamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas.

Galiausiai pradėtas su **ES ir PABV ekonominės partnerystės susitarimo** *ex post* vertinimu susijęs darbas.

III. Pagalba mažosioms ir vidutinėms įmonėms ieškant savo vietos pasaulio prekybos srityje

ES prekybos susitarimų teikiama nauda itin svarbi MVĮ (jos sudaro 93 proc. ES eksportuotojų) ieškant naujų verslo galimybių užsienyje. Suderėti įsipareigojimai naudingi ir MVĮ – net jei jos neprekiauja tiesiogiai su trečiųjų šalių rinkomis – dėl jų vaidmens pasaulio tiekimo grandinėje, pvz., kai jos yra didesnių įmonių tiekėjos. 2022 m. Komisija toliau stengėsi padėti MVĮ sužinoti apie ES prekybos susitarimus ir pasinaudoti jų teikiamais pranašumais.

A. Platformos „Access2Markets“ atnaujinimas ir skatinimas ja naudotis

2020 m. spalio mėn. pradėjusioje veikti platformoje „Access2Markets“ teikiama išsami praktinė informacija, kurios įmonėms reikia vykdant verslą užsienyje, įskaitant tarifus, mokesčius ir procedūras, susijusius su 135 eksporto rinkomis ir visomis rinkomis, iš kurių eksportuojama. Platformoje apsilankė daugiau kaip 5 mln. naudotojų⁵¹, o Komisija platformoje surengė mokymą daugiau kaip 9 000 MVĮ. Be kas ketvirtį rengiamų virtualiųjų mokymo seminarų, per kuriuos verčiama žodžiu iš anglų kalbos į ES kalbas, Komisijos Prekybos GD parėmė 30 mokymų, kuriuos surengė valstybės narės ir pramonės atstovai. Iš jų būtų galima paminėti 2022 m. ES ir Afrikos aukščiausiojo lygio susitikimą, bendradarbiaujant su Tarybai pirmininkaujanti Prancūzija surengtus „Access2Markets“ mokymus, mokymus

---

⁵¹ Vien 2022 m. naudojantis funkcija „Mano prekybos asistentas“ informacijos ieškota 11 336 170 kartų. 55,6 proc. paieškų buvo susijusios su eksportu, 37,5 proc. – su importu, o 6,8 proc. – su ES rinka.

su ES ir Japonijos pramonės bendradarbiavimo centru, ES prekybos rūmais Kanadoje ir mokymus per 2022 m. metinę Europos įmonių tinklo konferenciją.

Platforma „Access2Markets“ ir jos **pagrindinės priemonės** 2022 m. buvo vėl **atnaujintos**:

- **Atitikties kilmės taisyklėms įsivertinimo priemonė (ROSA)** naudojama apie 470 kartų per dieną. 2022 m. ji buvo dar labiau išplėsta: dabar į ROSA įtrauktas 31 ES prekybos susitarimas, apimantis iš viso 119 šalių partnerių (įskaitant 65 besivystančias šalis, kurios, eksportuodamos į ES, naudojami bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistema). Be to, nuo 2023 m. birželio mėn. su ES ir Kanados išsamiu ekonomikos ir prekybos susitarimu (IEPS), ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir bendradarbiavimo susitarimu (PBS), ES ir Japonijos Ekonominės partnerystės susitarimu ir bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistema galima susipažinti *visomis* ES kalbomis. Daugumai ES laisvosios prekybos susitarimų pradėta taikyti nauja Atitikties kilmės taisyklėms įsivertinimo priemonės versija. ROSA visiškai pertvarkyta: sukurta nauja jos sąsaja⁵² (ROSA 2) ir supaprastinti klausimai, todėl įmonėms reikia mažiau laiko įsivertinimui užpildyti, o procesas naudotojams tapo dar paprastesnis;
- 2021 m. rugsėjo mėn. pradėjusi veikti **priemonė „Access2Procurement“ (A2P)** padeda įmonėms nustatyti, ar konkrečiam viešajam pirkimui taikomi dvišaliuose prekybos susitarimuose su ES **Kanados ir Japonijos** prisiimti tarptautiniai įsipareigojimai. Nuo tada, kai ši priemonė buvo paskelbta, naudotojai atliko 5 395 vertinimus, o 2022 m. kas mėnesį buvo atliekama apie 270 vertinimų. **Jungtinių Amerikos Valstijų** įtraukimas į priemonę „Access2Procurement“ buvo užbaigtas ir oficialiai paskelbtas 2023 m. liepos 4 d. Dabar į ją bus įtraukiama Jungtinė Karalystė;
- 2022 m. į platformą buvo įtraukta **paslaugoms ir investicijoms skirta prekybos asistento priemonė** („*Mano prekybos asistentas paslaugų ir investicijų klausimais*“). Kol kas ji taikoma dviem šalims: Kanadai ir Jungtinei Karalystei, ir trims sektoriams: teisinių, apskaitos ir jūrų transporto paslaugoms. Nuo priemonės taikymo pradžios ja pasinaudota 9 000 kartų. Laipsniškai įtraukiama informacija, susijusi su daugiau kaip 90 paslaugų sektorių keturiose eksporto rinkose: Kanadoje, Japonijoje, Šveicarijoje ir Jungtinėje Karalystėje;
- į platformą „Access2Markets“ laipsniškai įtraukiama **statistinė informacija apie paslaugas**: ji grindžiama Eurostato duomenų rinkiniais „Bop-Its6“ ir apima šiuos sektorius: gamybos paslaugų, techninės priežiūros ir remonto paslaugų, transporto, kelionių, statybos, draudimo ir pensijų, finansinių paslaugų, telekomunikacijų, kompiuterių ir informacinių paslaugų, kitų verslo paslaugų ir asmeninių, kultūros ir poilsio paslaugų.

---

⁵² <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/news/rosa-2-launches-beta-version>

B. Atsižvelgiama į konkrečius MVĮ poreikius. MVĮ skyriai prekybos susitarimuose ir centrai Japonijoje bei Kinijoje

Į kelis galiojančius **ES prekybos susitarimus** įtrauktos **specialios MVĮ nuostatos**⁵³ siekiant padėti MVĮ gauti svarbiausią informaciją, kurios reikia norint patekti į viena kitos rinkas. Į ES ir Kanados išsamų ekonomikos ir prekybos susitarimą (IEPS) įtraukta *rekomendacija* dėl MVĮ⁵⁴, o į ES ir Japonijos ekonominės partnerystės susitarimą (ES ir Japonijos EPS) ir į ES ir Jungtinės Karalystės PBS įtraukti *MVĮ skyriai*. Kiekvienos susitarimo šalies kontaktiniai centrai užtikrina, kad įgyvendinant susitarimus būtų atsižvelgiama į MVĮ interesus, o MVĮ galėtų susipažinti su naujausia informacija. Šiuo atžvilgiu pagal IEPS įsteigti MVĮ kontaktiniai centrai 2023 m. kovo mėn. surengė specialų internetinį seminarą, per kurį siekta pasikeisti patirtimi ir informacija, susijusia su viena kitos politikos iniciatyvomis ir programomis, kuriomis remiamas MVĮ tarptautinimas. Per IEPS galiojimo laikotarpį į Kanadą eksportuojančių MVĮ skaičius padidėjo 43 proc. 2022 m. birželio mėn. susitiko pagal ES ir Japonijos EPS įsteigti MVĮ kontaktiniai centrai, siekdami apžvelgti veiklą, kurios kiekviena šalis ėmėsi įgyvendindama MVĮ skyrių, o 2023 m. kovo mėn. jie paskelbė naujausią **bendrą veiklos ataskaitą**⁵⁵.

2022 m. Komisija toliau padėjo MVĮ per specialius MVĮ centrus Japonijoje ir Kinijoje, padedančius MVĮ susiorientuoti šiose rinkose.

*ES ir Japonijos pramonės bendradarbiavimo centras*⁵⁶, kuriam padėjo speciali EPS pagalbos tarnyba⁵⁷, vykdė veiklą, įskaitant:

- mokymus, skirtus 77 vadovams iš ES („Get Ready for Japan“, „World Class Manufacturing“);
- 41 internetinį seminarą / tinklalaidę apie verslo vykdymą Japonijoje, kuriuose dalyvavo daugiau kaip 1 200 dalyvių;
- 20 rinkų tyrimo ataskaitų, su kuriomis Europos įmonės gali susipažinti nemokamai;
- 28 B2B renginius, kurių metu vyko daugiau kaip 830 Europos ir Japonijos įmonių susitikimų⁵⁸, per kuriuos sudaryta 15 partnerystės susitarimų.

---

⁵³ Su Kanada susitarta dėl MVĮ rekomendacijų, o į ES ir Japonijos EPS ir į ES ir Jungtinės Karalystės PBS įtraukti MVĮ skyriai. Tokie skyriai taip pat įtraukti į susitarimus, sudarytus su Naująja Zelandija, MERCOSUR, Čile ir Meksika. Dėl MVĮ skyriaus taip pat deramasi su Indija ir Indonezija.

⁵⁴ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/country-assets/tradoc_157417.pdf

⁵⁵ [relations-negotiations-and-agreements - Library \(europa.eu\)](https://www.eu-japan.eu/reasons-negotiations-and-agreements-library)

⁵⁶ <https://www.eu-japan.eu/>

⁵⁷ <https://www.eu-japan.eu/epa-helpdesk>

⁵⁸ Šis centras, veikiantis kaip Japonijai skirtas kontaktinis Europos įmonių tinklo centras, padeda Europos ir Japonijos MVĮ užmegzti tarpusavio ryšius.

*ES MVĮ centras Kinijoje*⁵⁹ pataria verslo suinteresuotiesiems subjektams, kaip steigti komercinius vienetus Kinijos rinkoje, ir padeda keistis geriausia patirtimi. Iš 2022 m. jo veiklos būtų galima paminėti:

- 37 mokymo kursus ir (arba) internetinius seminarus Kinijoje ir ES, skirtus daugiau kaip 3 000 ES MVĮ;
- 22 propagavimo veiksmus, įskaitant susitikimus politikos klausimais ir lobistinę veiklą su Kinijos ir Europos vyriausybių pareigūnais, ekspertų grupėmis ir verslo asociacijomis;
- 10 eksporto gairių, sektoriaus ataskaitą ir verslo straipsnius;
- daugiau kaip 300 kartų suteiktą konkrečią techninę pagalbą ES MVĮ.

C. Bendradarbiavimas su Europos įmonių tinklu (angl. EEN) siekiant padėti MVĮ

Komisijos Prekybos GD toliau stiprina savo bendradarbiavimą su Europos įmonių tinklu⁶⁰ (toliau – tinklas), atnaujinusiu savo veiklą pagal ES bendrosios rinkos programą. Tinklo partneriai yra konkrečiai įgalioti propaguoti ES prekybos susitarimus. Naujausio kvietimo teikti pasiūlymus dėl tinklo techninėje užduotyje nurodyta, kad tinklo partneriai turi padėti MVĮ kuo geriau pasinaudoti galiojančiais su trečiosiomis šalimis sudarytais ES laisvosios prekybos susitarimais (prekybos susitarimais). Kvietimui skirtas išpūdingo dydžio biudžetas: 164,5 mln. EUR 2022 m. sausio 1 d. – 2025 m. birželio 30 d. laikotarpiui. Tinklo patarėjai taip pat turėtų pranešti apie teikiant konsultavimo prekybos klausimais paslaugas Europos įmonėms padarytą poveikį (t. y. konsultavimo rezultatus).

EEN struktūros vis geriau pritaikomos ES prekybos susitarimams propaguoti

2022 m. tinklas įsteigė specialią ekspertų grupę (Tarptautinimo teminę grupę), kurioje 290 tinklo patarėjų nagrinėja su MVĮ tarptautinimu susijusius klausimus. Specialiam asmeniui ryšiams pavesta stiprinti tinklo patarėjų gebėjimus padėti savo verslo klientams pasinaudoti ES prekybos susitarimų galimybėmis.

Naujais 2022 m. paskelbtais kvietimais teikti pasiūlymus ir pareikšti susidomėjimą tinklas išplėstas už ES ribų, įtraukiant *tinklo centrus* šalyse ES prekybos partnerėse, su kuriomis ES yra sudariusi dvišalius prekybos susitarimus arba kuriose taikoma muitų sąjunga (pvz., su Turkija, Singapūru ir Pietų Korėja).

---

⁵⁹ <https://www.eusmecentre.org.cn/>

⁶⁰ Informacija apie EEN teikiama adresu <https://een.ec.europa.eu/>. Tinklas, iš dalies finansuojamas ES COSME programos lėšomis, vykdo veiklą daugiau nei 60 šalių; prie jo yra prisijungę 3 000 ekspertų iš 600 organizacijų narių. Jo tikslas – padėti mažosioms ir vidutinėms įmonėms vykdyti tarptautinę veiklą.

Daug tinklo veiklos skiriama MVĮ galimybėms pasinaudoti prekybos susitarimų pranašumais

Turėdamas galimybę susisiekti su 500 svarbiausių Europoje veikiančių verslo paramos organizacijų, tinklas toliau tęsia Prekybos GD mokymo veiklą ES prekybos susitarimų ir platformos „Access2Markets“ klausimais. 2022 m. tinklas toliau vykdė daug papildomos propagavimo veiklos, padėdamas MVĮ susipažinti su užsienio rinkomis, jose susiorientuoti ir konkuruoti. Iš šios veiklos būtų galima paminėti:

- per 2022 m. spalio mėn. Prahoje vykusią metinę EEN konferenciją surengtą *praktinį seminarą ES prekybos susitarimų* ir platformos „Access2Markets“ klausimais, kuriame dalyvavo 40 tinklo patarėjų vietoje, o 60 patarėjų buvo prisijungę per internetą;
- 2022 m. lapkričio mėn. su išorės konsultantais surengtus *instruktorių mokymo kursus*, per kuriuos buvo remiamasi praktiškais atvejų tyrimais. Dalyvių buvo paprašyta per 6 mėnesius šiuos mokymo kursus atkartoti ir išplatinti medžiagą savo nacionaliniams tinklams;
- 2023 m. pradžioje pradėtus rengti kas du mėnesius vykstančius *reguliarius susitikimus prekybos klausimais*. Per šiuos susitikimus prekybos ekspertai konsultuoja tinklo patarėjus, kaip spręsti konkrečias problemas, su kuriomis jų klientai susiduria importuodami į ES ir (arba) eksportuodami iš jos.

D. Bendradarbiavimas su prekybos skatinimo organizacijomis

Komisija toliau bendrauja su valstybių narių prekybos skatinimo organizacijomis, siekdama teikti joms naujausią informaciją apie ES prekybos susitarimus ir platformą „Access2Markets“. 2022 m. Komisija taip pat toliau bendravo su asociacija „Trade Promotion Europe“ (TPE)⁶¹, vienijančia 27 prekybos skatinimo organizacijas iš 17 valstybių narių. Platų daugiau kaip 170 biurų, veikiančių ES, ir daugiau kaip 400 biurų, veikiančių ne ES, tinklą apimanti TPE atlieka svarbų informacijos skleidėjos vaidmenį. Komisija rėmė TPE pastangas didinti savo narių informuotumą apie ES lengvatinio prekybos režimo susitarimus ir jų pranašumus. Teikiant šią paramą, surengti keli specializuoti mokymo kursai, pvz., 2023 m. kovo mėn. pradėta tobulinimosi eksporto valdymo srityje programa⁶².

E. MVĮ rėmimo daugiašaliu lygmeniu veikla (PPO)

⁶¹ <https://tradepromotioneurope.eu/>

⁶² <https://tradepromotioneurope.eu/trade-promotion-europes-export-management-masterclass-kicks-off/>

2022 m. ES toliau teikė paramą įgyvendinant 2020 m. **Labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių dokumentų rinkinį**⁶³, teikdama PPO sekretoriatui informaciją apie padėtį, susijusią su tuo, kaip ES įgyvendina šį dokumentų rinkinį. Šiuo atžvilgiu ES reguliariai siunčia tarifų ir su tarifais nesusijusius duomenis, kurie įtraukiami į dvi informacijos skelbimo pagal šį dokumentų rinkinį platformas („Global Trade Helpdesk“ ir „WTO Integrated Database“). ES taip pat kelis kartus teikė grįžtamąją informaciją ir paramą pagal PPO sekretoriato dalijimosi informacija iniciatyvas, įskaitant susijusią su tuo, kaip gerinti labai mažų, mažųjų ir vidutinių įmonių nuostatas regioninių prekybos susitarimų duomenų bazėje⁶⁴.

IV. Kliūčių šalinimas ir sprendimų paieška

IV.1. Esama prekybos kliūčių padėtis ir jų šalinimas

2022 m. pasaulio prekybos sąlygos išliko sudėtingos. Neišprovokuotas ir nepateisinamas Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą labai paveikė tarptautinę prekybą po to, kai sąjungininkės ir kitos šalys bendrai stengėsi apriboti Rusijos gebėjimus tęsti agresiją, o kitos ėmėsi veiksmų, siekdamos apsaugoti savo vidaus rinkas. COVID-19 laikotarpiu kulminaciją pasiekusi protekcionistinė politika ir praktika kai kuriuose regionuose išliko, todėl veikti šiose rinkose įmonėms buvo sudėtinga. Taigi, svarbu toliau dėti pastangas siekiant nustatyti prekybos kliūtis, atkreipti į jas dėmesį ir jas šalinti.

A. Užregistruotos prekybos ir investavimo kliūtys (padėtis 2022 m. gruodžio 31 d.)

Iš toliau pateiktos lentelės matyti, kad 2022 m. pabaigoje į Komisijos platformos „Access2Markets“ duomenų bazę buvo įtrauktos iš viso **448** prekybos ir investavimo kliūtys, veikiančios 64 trečiosiose šalyse.

Priemonės rūšis	Kliūčių skaičius
Sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės (SFP)	99
Techninės prekybos kliūtys (TPK)	79
Tarifai bei ekvivalentai ir kiekybiniai apribojimai	79
Administracinės procedūros	37
Kitos priemonės*	37
Paslaugos ir investicijos	36
Intelektinės nuosavybės teisės (INT)	36

⁶³https://www.wto.org/english/news_e/news20_e/msmes_11dec20_e.htm

⁶⁴https://www.wto.org/english/tratop_e/msmesandtra_e/msmesandtra_e.htm

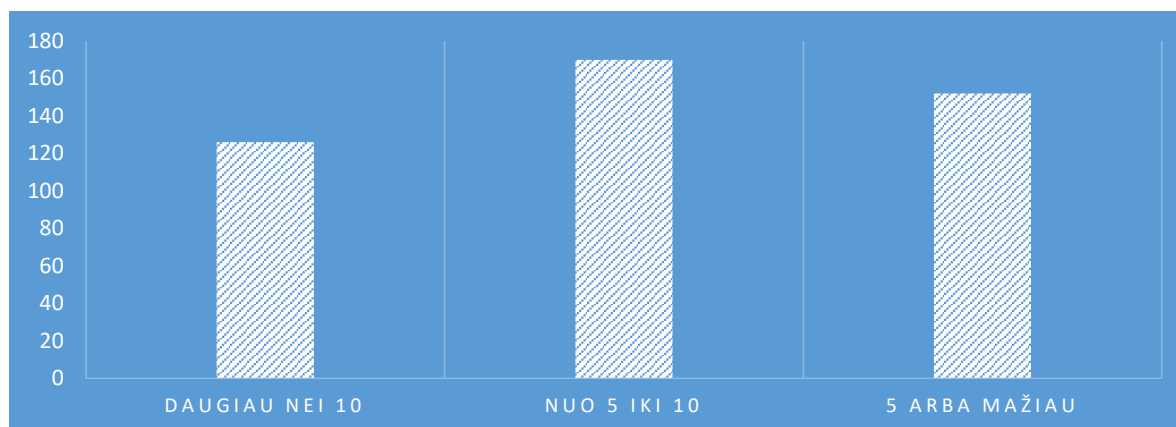
Viešieji pirkimai	29
Eksporto mokesčiai ir apribojimai	16
Iš viso	448

* Kitos priemonės – be kita ko, su prekybos apsaugos priemonėmis bei subsidijomis susijusios kliūtys ir konkurenciją veikiančios priemonės.

Taigi, prekybos ir investavimo kliūčių, su kuriomis ES įmonės susiduria eksportuodamos už Sąjungos ribų, **skaičius**, palyginti su 2021 m., kuriais buvo užregistruotos 455 kliūtys, išliko stabilus.

Iš iki 2022 m. pabaigos užregistruotų prekybos kliūčių **užregistravimo datos** matyti, kad 34 proc. šių kliūčių buvo užregistruotos per pastaruosius 5 metus (tai matyti iš toliau pateiktos 5 diagramos), 38 proc. kliūčių yra 6–10 metų senumo, o 27 proc. visų kliūčių sąraše yra daugiau nei dešimtmetį.

5 diagrama. Kliūčių skaičius pagal užregistravimo datas

Vidutinis kliūčių, esančių Kinijoje, Rusijoje, Indijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose (t. y. didžiausiose nelengvatinės prekybos partnerėse), amžius yra 10 metų: 103 iš 117 su šiomis šalimis susijusių kliūčių buvo užregistruotos iki 2019 m. Vidutinis kitose šalyse užregistruotų kliūčių amžius yra apie 8,7 metų.

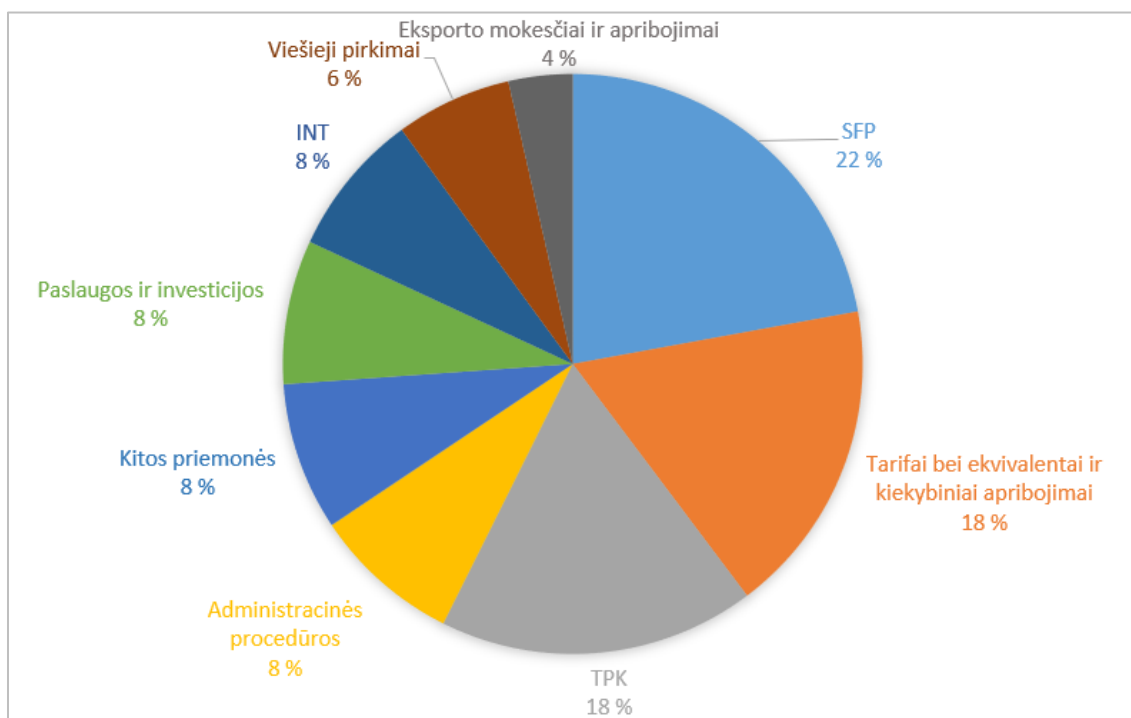
Kai kuriais iš šių atvejų įmonės rado alternatyvių būdų, kaip išvengti šių kliūčių, arba tiesiog nusprendė daugiausia dėmesio skirti kitoms rinkoms. Tačiau platformoje „Access2Markets“ teikiama informacija apie šias esamas kliūtis tebėra pravarti įmonėms, kurios vykdo verslą atitinkamose šalyse. Bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis ir susijusiais suinteresuotaisiais subjektais Komisija laipsniškai persvarsto senąsias kliūtis pagal šalis ir sektorius. Toliau išdėstytame C poskirsnyje pateikiami keli naujausi pavyzdžiai, kaip Komisijai kartu su valstybėmis narėmis ir verslo atstovais pavyko pašalinti kliūtis, veikusias ES eksportą daugiau nei dešimtmetį.

Vertinant 2022 m. išlikusių **kliūčių rūšis**, iš toliau pateiktos 6 diagramos matyti, kad *sanitarijos ir fitosanitarijos priemonės* tebėra didžiausia prekybos kliūčių kategorija (99

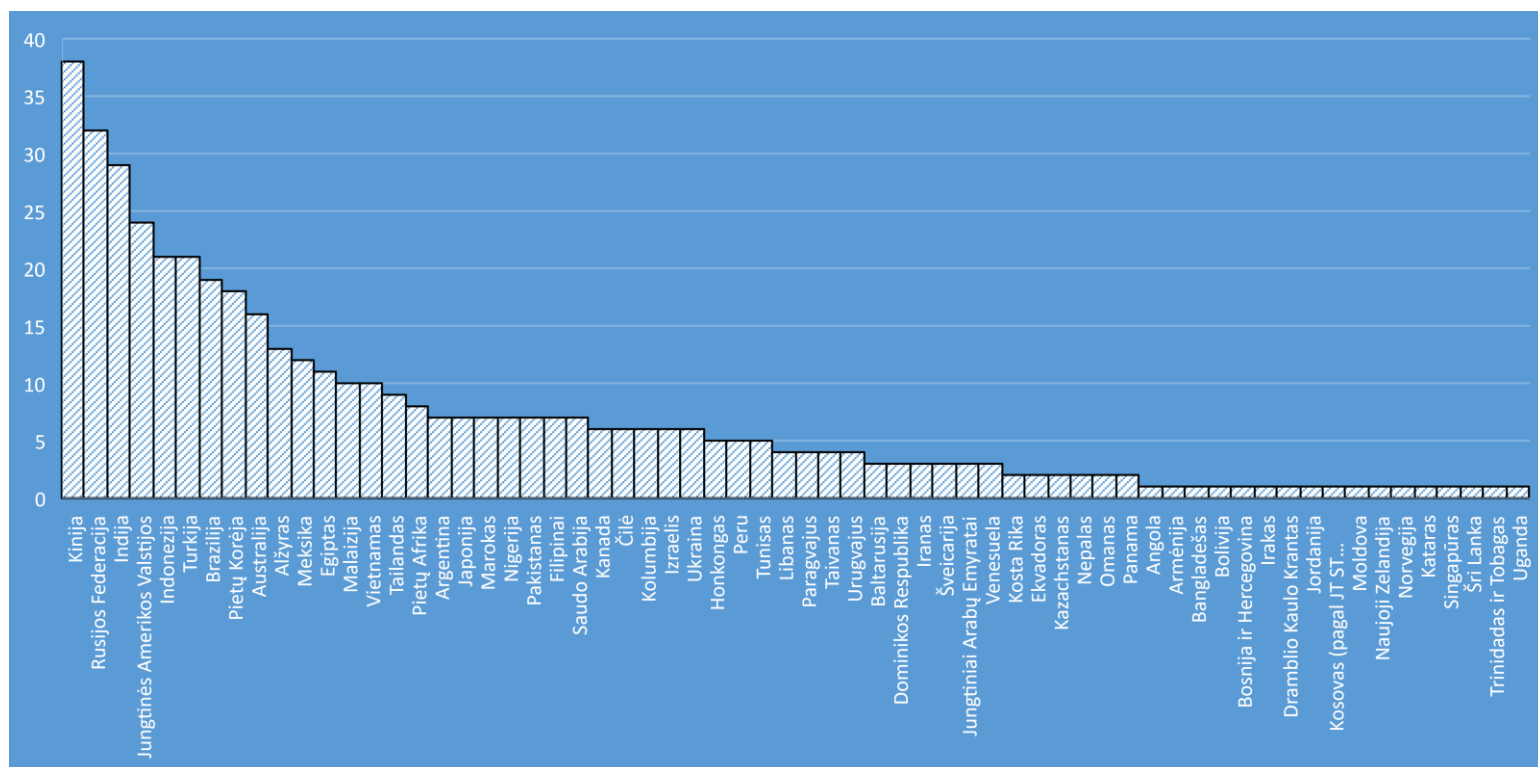
kliūtys), sudaranti beveik ketvirtadalį visų užregistruotų kliūčių. Po jų rikiuojasi TPK priemonės (79 kliūtys) ir tarifinės priemonės bei kiekybiniai apribojimai (79 kliūtys). Šios trys prekybos kliūčių kategorijos, jas vertinant kartu, sudarė beveik 60 proc. visų veikusių kliūčių. Tai atitiko 2020–2021 m. tendenciją.

36 užregistruotos kliūtys priskiriamos *paslaugų* sričiai. Jos yra susijusios su 20 skirtingų trečiųjų šalių. Didžiausias veikiamas paslaugų sektorius yra transporto sektorius, kuriame užregistruota 10 kliūčių, po jo – finansų paslaugos, energetinės, pašto paslaugos, verslo, statybos, poilsio organizavimo, platinimo ir kitos paslaugos.

6 diagrama. Kliūčių rūšys 2022 m.

Toliau pateiktoje 7 diagramoje nurodytos šalys prekybos partnerės, kuriose 2022 m. buvo užregistruota daugiausia kliūčių: **Kinijoje** ir toliau buvo daugiausia užregistruotų kliūčių – 38. Po jos rikiuojasi **Rusija** (32), **Indija** (29), **Jungtinės Amerikos Valstijos** (24) ir **Indonezija** (21).

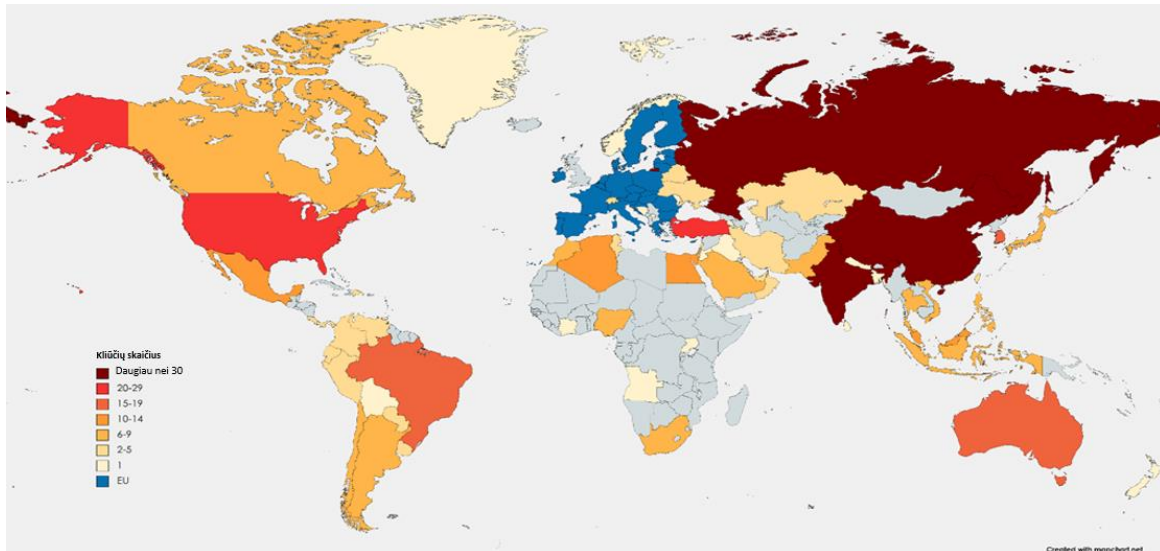
7 diagrama. Kliūtys pagal prekybos partnerius 2022 m.

Tai atitinka 2021 m. padėtį, išskyrus tai, kad Indija pasikeitė vietomis su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis.

Buvo pašalinta viena kliūtis Kinijoje.

Toliau 8 diagramoje pateiktame žemėlapyje parodytas geografinis kliūčių pasiskirstymas 2022 m. pabaigoje. Be pirmiau nurodytų šalių, trečiosios šalys, kuriose 2022 m. buvo 10 arba daugiau kliūčių, buvo Brazilija (19), Pietų Korėja (18), Australija (16), Alžyras (13), Meksika (12), Egiptas (11), Malaizija (10) ir Vietnamas (10). Tai atitinka 2021 m. padėtį, išskyrus tai, kad Australijoje ir Alžyre yra po vieną kliūtį daugiau.

8 diagrama. Geografinis kliūčių pasiskirstymas pagal prekybos partnerius (2022 m. pabaigoje)

B. Prekybos ir investavimo kliūčių raida 2022 m.

Vyraujančios naujų kliūčių rūšys buvo **sanitarijos ir fitosanitarijos (SFP) kliūtys ir tarifai bei ekvivalentai ir kiekybiniai apribojimai** (užregistruota po tris kiekvienos iš šių rūšių kliūtis). Po jų – **techninės prekybos kliūtys (TPK) ir INT priemonės**. 2022 m. naujų SFP kliūčių skaičius (3) išliko gana nedidelis, kaip ir 2021 m.⁶⁵ (2), palyginti su 2020 m. užregistruotomis naujomis SFP kliūtimis (13).

Kalbant apie **naujų kliūčių skaičių** pažymėtina, kad 2022 m. buvo užregistruota 10 kliūčių, t. y. 6 kliūtimis mažiau nei 2021 m. Taigi, mažėjimo tendencija tęsiasi, nors sumažėjimas ir buvo ne toks didelis kaip 2020–2021 m. (nuo 41 iki 16). Šis skaičius pradėjo mažėti 2021 m., iš dalies dėl COVID-19 pandemijos padarinių. Naujų kliūčių galėjo būti užregistruota mažiau ir todėl, kad nuo tada, kai 2020 m. pradėjo veikti Bendras kontaktinis centras, problemos dažniau tikrinamos *prieš* jas užregistruojant (žr. toliau išdėstytą IV.2 skirsnį).

⁶⁵ Sumažėjimas 2021 m. iš dalies buvo susijęs su tuo, kad nebuvo didelių užkrečiamųjų ligų, tokių kaip afrikinis kiaulių maras, protrūkių, ir su tuo, kad įmonėms apskritai sunkiai sekėsi susitvarkyti su COVID-19 padariniais.

Toliau pateiktoje lentelėje matyti 2022 m. padėtis, palyginti su 2021 m. padėtimi.

Priemonės rūšis	Naujos kliūtys⁶⁶ 2022 m.		Naujos kliūtys 2021 m.
SFP	3		2
TPK	2		6
Tarifai bei ekvivalentai ir kiekybiniai apribojimai	3		2
Administracinės procedūros	0		1
Paslaugos ir investicijos	0		1
Kitos priemonės ⁶⁷	0		2
INT	2		0
Viešieji pirkimai	0		2
Eksporto mokesčiai ir apribojimai	0		0
Iš viso	10		16

Dėl **pagrindinių sektorių, kuriuos veikė** naujos kliūtys, pažymėtina, kad 2022 m. padėtis atitinka 2021 m. padėtį: žemės ūkis ir žuvininkystė ir toliau buvo didžiausia kategorija, kurioje buvo penkios naujos kliūtys.

Sektoriaus rūšis	Naujų kliūčių skaičius
Žemės ūkis ir žuvininkystė	5
Horizontalusis	3
Vynai ir spiritiniai gėrimai	1
Kiti pramonės sektoriai	1
Iš viso	10

Dėl **geografinio naujų kliūčių pasiskirstymo** pažymėtina, kad daugiausia jų buvo pietinėse kaimyninėse šalyse (4), o po jų rikiavosi Lotynų Amerika (2), Pietų ir Pietryčių Azija (3) ir Šiaurės Amerika (1).

C. 2022 m. pašalintos kliūtys

⁶⁶ Naujos kliūtys – 2022 m. platformoje „Access2Markets“ užregistruotos kliūtys.

⁶⁷ Kitos priemonės – be kita ko, su prekybos apsaugos priemonėmis ir subsidijomis susijusios kliūtys, konkurenciją veikiančios priemonės ir kitos priemonės, nepriskirtos prie pirmiau nurodytų kategorijų.

2022 m. buvo pašalinta **31** kliūtis **19 šalių partnerių** (aštuoniomis mažiau, palyginti su 2021 m.). Derintos įvairios strategijos ir priemonės, įskaitant diplomatinį angažavimąsi ir institucinę sistemą pagal **dvišalius prekybos susitarimus ir PPO**.

Priemonės rūšis	2022 m. pašalintos kliūtys	2021 m. pašalintos kliūtys
SFP	14	15
TPK	4	6
Tarifai bei ekvivalentai ir kiekybiniai apribojimai	4	6
Administracinės procedūros	1	3
Paslaugos ir investicijos	3	2
Kitos priemonės*	3	1
INT	0	3
Viešieji pirkimai	1	1
Eksporto mokesčiai ir apribojimai	1	2
Iš viso	31	39

2022 m. SFP kliūtys ir vėl sudarė didžiausią kategoriją – pašalinta 14 kliūčių.

Šių kliūčių pašalinimas darė teigiamą tiesioginį poveikį daugelyje sektorių, ypač **maisto sektoriuje** veikiantiems ES eksportuotojams:

- pavyzdžiui, po 24 metų užsidarymo ES avienos ir ožkienos importui **JAV** pagaliau pakeitė avių ir ožkų produktų importo sąlygas, suderindama jas su tarptautiniais standartais. Todėl buvo galima laipsniškai vėl pradėti ES eksportą;
- po nuolatinio dvišalio bendradarbiavimo pagal ES ir Centrinės Amerikos asociacijos susitarimą įsteigtose institucijose 2023 m. vasario mėn. **Kosta Rika** panaikino 10 proc. mokesčių, taikytų ES gėrimams (ypač alui). ES alaus eksporto į Kosta Riką vertė 2020 m. buvo 7 mln. EUR. Taigi, 10 proc. gali sudaryti 0,7 mln. EUR⁶⁸.

Antra pagal dažnumą 2022 m. pašalintų prekybos kliūčių rūšis buvo **techninės prekybos kliūtys (TPK)** ir **tarifai bei ekvivalentai ir kiekybiniai apribojimai**:

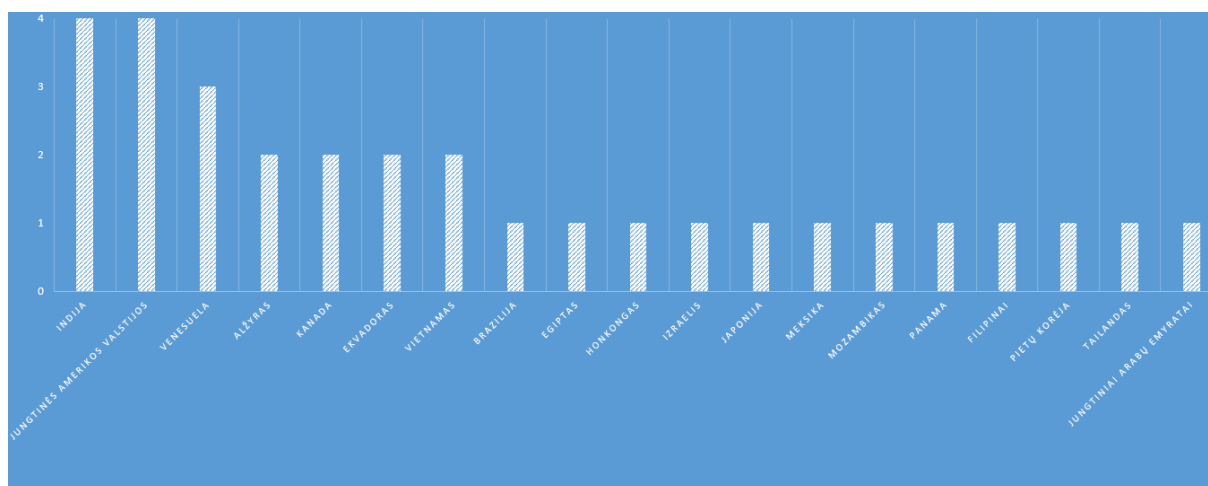
- iš **TPK kategorijoje** pašalintų kliūčių būtų galima paminėti ilgalaikę kliūtį, susijusią su techninėmis specifikacijomis, kurias **Honkongas** nuo 2015 m. taikė viešiesiems lengviesiems autobusams, dėl kurių *de facto* buvo blokuojamas „Euro VI“ lengvųjų autobusų eksportas iš ES. Po intensyvaus dvišalio bendravimo, be kita ko, per ES ir Honkongo struktūrinio dialogo susitikimus, 2022 m. rugsėjo mėn. buvo iš dalies pakeistas Kelių eismo reglamentas ir taip ES gamintojams atverta 200 mln. EUR rinka;

⁶⁸ Šaltinis – Europos Komisija, Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD.

- **tarifų bei ekvivalentų kliūčių** kategorijoje ES vynu ir spiritinių gėrimų sektorius patyrė diskriminaciją *Mozambique*. 2022 m. Mozambikas pradėjo taikyti privalomo kontrolės antspaudo sistemą, pagal kurią už importuotiems alkoholio gaminiams skirtą antspaudą reikėjo mokėti brangiau nei už vidaus gaminiams skirtą antspaudą. Po intensyvaus propaguojamojo Komisijos darbo (derinant jį su valstybėmis narėmis ir verslo atstovais) 2022 m. gegužės mėn. buvo nustatytos vienodos kainos tiek vidaus, tiek importuojamiems gaminiams.

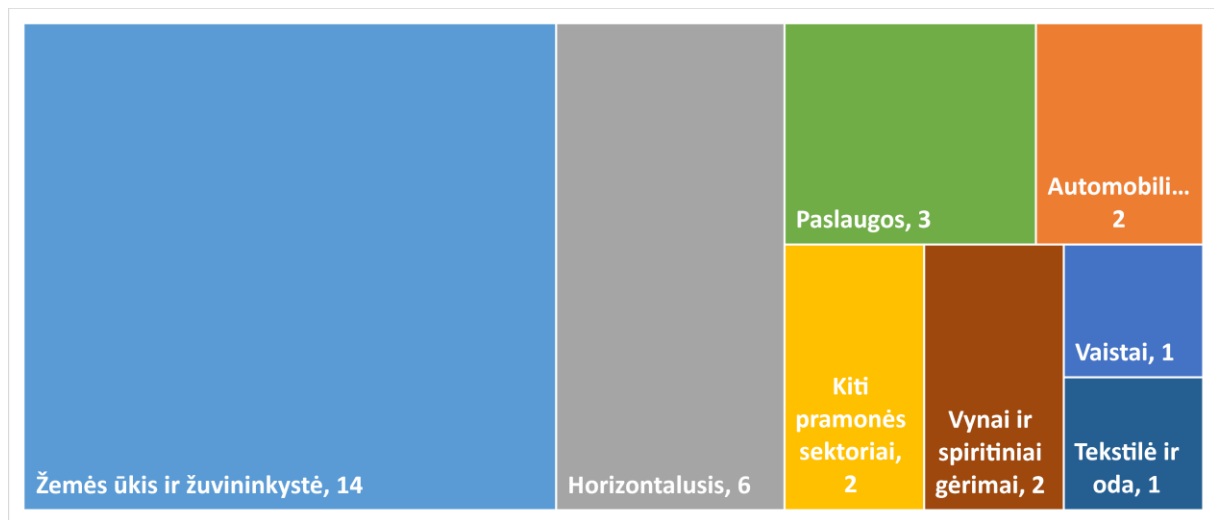
Dėl **geografinės aprėpties** (t. y. pašalintų kliūčių skaičiaus pagal prekybos partnerius) pažymėtina, kad, kaip matyti iš toliau pateiktos 9 diagramos, buvo visiškai arba iš dalies pašalintos devyniolikos ES prekybos partnerių kliūtys. Kitaip, nei buvo 2021 m., kai trys šalys, kuriose buvo pašalinta daugiausia kliūčių, buvo Pietų Korėja, Egiptas ir Kanada (prekybos susitarimus sudarę partneriai), 2022 m. sąrašo viršuje buvo Indija, Jungtinės Amerikos Valstijos ir Venesuela (šalys, su kuriomis ES nėra sudariusi lengvatinio prekybos režimo susitarimų).

9 diagrama. Pašalintų kliūčių skaičius pagal partnerius (2022 m.)

Iš toliau pateiktos 10 diagramos matyti, kiek daug sektorių gauna naudos iš šių pastangų siekiant pagerinti ES įmonių patekimo į rinką galimybes trečiojoje šalyje. Daugiausia prekybos kliūčių pašalinta **žemės ūkio ir žuvininkystės** sektoriuje – jame pašalintos kliūtys sudarė 45 proc. visų pašalintų kliūčių. Šešios pašalintos kliūtys priskiriamos horizontaliajai kategorijai (t. y. jos susijusios su gaminiais iš daugiau nei vieno sektoriaus, todėl jų negalima priskirti tik vienam sektoriui), o trys buvo susijusios su **paslaugų sektoriumi**. Šis pasiskirstymas iš esmės atitinka 2021 m. padėtį.

10 diagrama. Pašalintų kliūčių skaičius pagal sektorius (2022 m.)

Patekimo į rinką partnerystė ir jos poveikis 2022 m.

Šalindama kliūtis Komisija glaudžiai bendradarbiauja su valstybėmis narėmis ir ES suinteresuotaisiais subjektais. Šis bendradarbiavimas vyksta pagal **Patekimo į rinką partnerystę**, kuri tebėra viena pagrindinių kliūčių šalinimo strategijos dalių. Partnerystė reguliariai suburia Komisiją, valstybes nares ir ES verslo asociacijas įvairia sudėtimi. Prekybos politikos komitetas reguliariai svarsto įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo klausimus, taip pat susijusius su kliūtimis, siekdamas suteikti reikiamą impulsą, nurodyti kryptį ir užtikrinti bendrą Komisijos ir valstybių narių supratimą apie tai, ko reikia imtis pirmiausia ir kuriose srityse reikėtų dėti daugiausia pastangų⁶⁹.

Per pastaruosius penkerius metus vykdant partnerystės veiklą, vėl labai **padidintos ES eksporto** galimybės. Apskritai, kaip parodė Prekybos GD atlikta ekonometrinė analizė, dėl to, kad 2017–2021 m. pašalinta nemažai kliūčių, 2022 m. eksportas iš ES buvo 7 mlrd. EUR didesnis nei būtų buvęs, jei šios kliūtys nebūtų buvusios panaikintos.

IV.2. Bendras kontaktinis centras

Reikšmė ir procesas

⁶⁹ Taip pat žr. neoficialų Komisijos dokumentą dėl ES prekybos politikos įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo adresu <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/7103f3c9-2dc5-4bc5-be52-210c133802ca/details?download=true>.

2020 m. lapkričio 16 d. Prekybos generalinis direktoratas atidarė **Bendrą kontaktinį centrą**. Jis siekia dviejų tikslų. Pirmas tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas ES suinteresuotiems subjektams atkreipti Komisijos dėmesį į naujas galimas prekybos kliūtis arba tvarumo įsipareigojimų pažeidimus. Dabar, veikiant Bendram kontaktiniam centrui, suinteresuotieji subjektai turi **vieną kontaktinį centrą**, per kurį gali pranešti Komisijai apie šias problemas ir iš kurio gali gauti gairių dėl informacijos, kurios reikia iš skundų pateikėjų, kad būtų galima nustatyti, ar kliūtis egzistuoja, ir nuspręsti dėl tolesnių veiksmų. Antras tikslas – įvertinti naujas problemas ir užtikrinti, kad tolesnių veiksmų procesas būtų veiksmingesnis ir efektyvesnis. Vadovaujant už prekybos taisyklių laikymosi užtikrinimą atsakingam vyriausiajam pareigūnui (CTEO), Bendrame kontaktiniame centre koordinuojamas skundų vertinimas ir steigiamos iš atitinkamų ekspertų sudarytos Komisijos atvejų grupės.

Šis procesas pavaizduotas remiantis neseniai pateikto skundo dėl Egipto taikytų importo apribojimų pavyzdžiu.

BKC gautas skundas dėl Egipto. Akredityvas

2022 m. kovo mėn. Bendras kontaktinis centras gavo skundą dėl privalomo akredityvo naudojimo, kaip išankstinės mokėjimo už įvairių prekių importą į Egiptą sąlygos. Šia priemone Egipto centriniam bankui sudarytos sąlygos, uždelsiant akredityvų išdavimą, kontroliuoti importui finansuoti skirtos užsienio valiutos pasiūla. Todėl keliems įvairių ES pramonės sektorių ekonominės veiklos vykdytojams buvo labai vėluojama išduoti akredityvus. Kadangi importuotojai turėjo ribotas galimybes gauti užsienio valiutos, dėl šios naujos priemonės padidėjo administracinė našta ir išlaidos, vėlavo importo procesas ir *de facto* sumažėjo importo apimtis.

Gavęs skundą, Bendras kontaktinis centras įsteigė atvejo ekspertų grupę, į kurią taip pat buvo įtraukta ES delegacija Kaire, kad ji galėtų išsamiai įvertinti skundą. Kadangi atlikus vertinimą buvo padaryta išvada, kad ši priemonė nesuderinama su GATT 1994 ir ES ir Egipto asociacijos susitarimu, kliūtis buvo užregistruota platformoje „Access2Markets“. Paskui Komisija įvairiais lygmenimis (pvz., PPO forumuose ir palaikydama dvišalius ryšius pagal Asociacijos susitarimą) tiesiogiai bendravo su Egipto vyriausybe, siekdama užtikrinti, kad kliūtis būtų sparčiai pašalinta. Todėl 2023 m. sausio mėn. Egiptas panaikino reikalavimą, pagal kurį buvo privaloma naudoti akredityvą kaip išankstinę mokėjimo už importą į šalį sąlygą. Šiuo metu ES stebi, ar akredityvo reikalavimo panaikinimas visapusiškai taikomas vietoje.

Bendro kontaktinio centro darbą palengvina internetinės **skundų formos** – viena forma skirta pateikimo į rinką problemoms, o kita – su PDV ir (arba) BLS susijusioms problemoms. Abi jas galima rasti platformoje „Access2Markets“⁷⁰. Šios formos parengtos taip, kad Prekybos generaliniam direktoratui būtų pateikiama pakankamai informacijos, kuria remdamasi jis galėtų atlikti pirmąjį konkrečios problemos vertinimą ir apsvarstyti galimybę imtis tolesnių veiksmų. Galimiems skundų pateikėjams gali kilti abejonių dėl reikalaujamos informacijos, proceso arba dėl to, ar jie gali teikti skundą, nepateikdami išsamios informacijos. Siekiant jiems padėti, Prekybos GD svetainėje paskelbtos BKC veikimo gairės⁷¹, kuriose suinteresuotiesiems subjektams pateiktos skundų pateikimo rekomendacijos. Be to, Komisijos Prekybos generalinis direktoratas siūlo susitikimus su galimais skundų pateikėjais, prieš

⁷⁰ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/contact-form?type=COMPL_MA

⁷¹ https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/form-assets/operational_guidelines.pdf

pateikiant skundus, o kai skundas pateikiamas – prireikus su jais susisiečia. Kai turima pakankamai informacijos, atvejo grupės nariai įvertina skundą ir pasiūlo tolesnius tinkamus problemos sprendimo veiksmus. Kai dėl konkrečios kliūtis nėra pateikta oficialių skundų, Komisija taip pat gali imtis veiksmų savo iniciatyva.

Bendro kontaktinio centro skaičiai

2022 m., kurie buvo **antrieji visi** Bendro kontaktinio centro veikimo **metai**:

- su juo buvo susisiepta 71 kartą, daugiausia dėl galimų patekimo į rinką kliūčių (66), bet taip pat dėl galimų trečiųjų šalių tvarumo įsipareigojimų pažeidimų (5);
- jis per portalą „Access2Markets“ iš ES suinteresuotųjų subjektų gavo iš viso 48 išorės skundus (du skundai buvo susiję su PDV, kiti skundai – su patekimo į rinką problemomis) ir pradėjo nagrinėti šešis *ex officio* skundus (dėl patekimo į rinką problemų);
- jis dalyvavo keliose su tvarumu susijusiose procedūrose prieš pateikiant pranešimą, iš kurių trys 2022 m. pasibaigė oficialiais skundais.

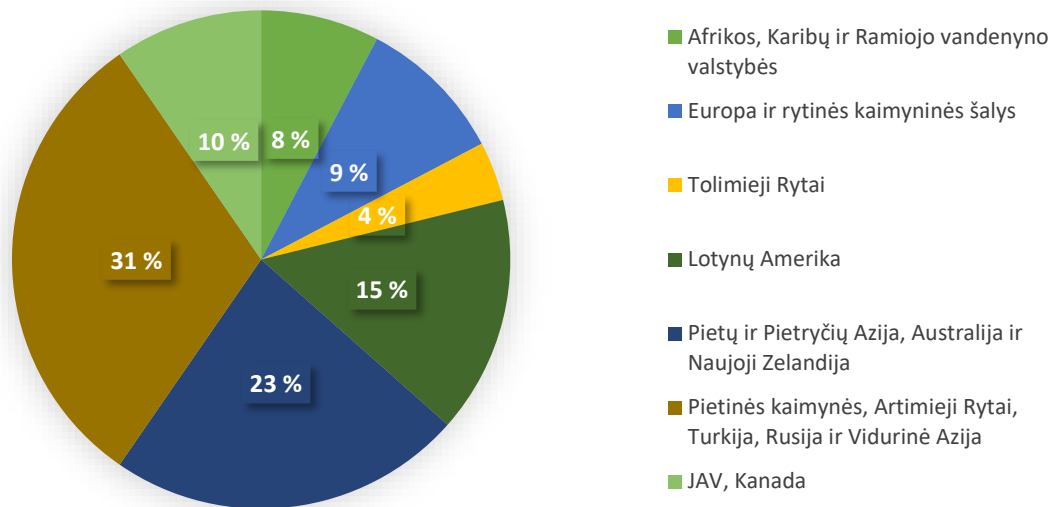
Didžiąją daugumą iš 48 išorės skundų (42) pateikė pramonės atstovai: 23 skundus pateikė ES įmonės, 16 skundų – Europos prekybos asociacijos, o 3 skundus – nacionalinės prekybos asociacijos. Likusius 6 skundus pateikė valstybės narės.

Be to, Komisija savo iniciatyva pateikė 6 skundus dėl pastebėtų prekybos kliūčių.

Kalbant apie **kreipimus ir gautų skundų skaičių** pažymėtina, kad jų, palyginti su 2021 m., užregistruota atitinkamai 5 ir 15 daugiau. Dėl skundų **šaltinio** pažymėtina, kad padėtis 2022 m. iš esmės atitinka 2021 m. padėtį: ES verslo suinteresuotieji subjektai išliko didžiausia skundų pateikėjų kategorija, o **valstybių narių pateiktų skundų skaičius padidėjo dvigubai**, nors ir nuo nedidelio skaičiaus (nuo 3 skundų 2021 m. iki 6 skundų 2022 m.).

Iš toliau pateiktos 11 diagramos matyti, kad **trečiųjų šalių** atžvilgiu Bendras kontaktinis centras gavo skundus apie kliūtis, su kuriomis susidurta 22 šalyse partnerėse iš visų geografinių regionų.

11 diagrama. 2022 m. Bendro kontaktinio centro gauti skundai pagal regionus

2021 m. tendencija išliko, nes 2022 m. daugiausia skundų ir vėl buvo susiję su prekybos partneriais pietinėse ir rytinėse kaimyninėse šalyse (12), su kuriomis, įskaitant Turkiją (3), buvo susiję 33 proc. visų skundų (jų šiek tiek sumažėjo, palyginti su 37 proc. 2021 m.), po jų rikiavosi Pietų ir Pietryčių Azija (įskaitant Australiją ir Indiją), dėl kurios pateikti trys skundai, o trečioje vietoje buvo Lotynų Amerika, su kuria buvo susiję du skundai. Dėl Šiaurės Amerikos Bendras kontaktinis centras gavo tik vieną skundą.

V. Dvišalis ir daugiašalis prekybos įsipareigojimų vykdymo užtikrinimas. Ginčų sprendimas⁷²

Komisijos požiūris į įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą pirmiausia yra susijęs su darbu įgyvendinimo, galimų kliūčių prevencijos ir esamų kliūčių šalinimo, kol jos dar neįsigalėjo, srityse. Kad šis pradinės grandies darbas būtų kuo veiksmingesnis, prireikus jis papildomas Komisijos pasirengimu vykdyti teisinius ginčus.

V.1. Naudojimas ginčų sprendimo procedūromis

A. Ginčų sprendimas PPO

Nors PPO apeliacinio komiteto veikla tebėra užstrigusi, ES PPO ginčų sprendimo veikla buvo tęsiama...

⁷² Išsami bylų, pirmiausia – PPO bylų, kuriose ES dalyvauja kaip skundo pateikėja arba atsakovė, ir bylų pagal ES dvišalius susitarimus, santrauka pateikiama naujausioje ES aktyvių ginčų sprendimo bylų apžvalgos redakcijoje, skelbiamoje Prekybos GD interneto svetainėje (<https://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/dispute-settlement/>).

Nepaisant PPO apeliacinio komiteto blokavimo nuo 2019 m., ataskaitiniu laikotarpiu ES sėkmingai pasistūmėjo sprendama vis daugiau PPO ginčų. Šiuo tikslu ji naudojosi Daugiašaliu laikinuoju susitarimu dėl apeliacinio arbitražo (DLSAA)⁷³ ir DLSAA modelių grindžiamais **ad hoc susitarimais dėl apeliacinio arbitražo**⁷⁴. 2023 m. balandžio mėn. pabaigoje 53 iš 164 PPO narių apėmė 26 DLSAA dalyviai. Naujausia dalyvė yra 2023 m. kovo mėn. prisijungusi Japonija. Pirmasis DLSAA sprendimas buvo paskelbtas 2022 m. gruodžio mėn. ginče DS591 (*Kolumbija. Užšaldytos gruzdintos bulvytės*).

2023 m. balandžio mėn. vidurio duomenimis, ES buvo pradėjusi 110 iš 616 nuo 1995 m. PPO pradėtų ginčų sprendimo procedūrų. Iš **PPO ginčų, kuriuose ES dalyvavo kaip ieškovė** ir kuriuos nagrinėdama ES ataskaitiniu laikotarpiu **padarė pažangą**, būtų galima paminėti šiuos⁷⁵:

- JAV. Prinokusios alyvuogės (DS577). Šis ginčas susijęs su prinokusių alyvuogių importui iš Ispanijos taikytais kompensaciniais muitais, kurie buvo nustatyti 2018 m. ankstesnės JAV administracijos laikotarpiu. Nuspręsta, kad šie muitai yra neteisėti. Sprendimas įsiteisėjo 2021 m. gruodžio mėn. ES mano, kad Jungtinės Amerikos Valstijos neatsižvelgė į kolegijos išvadas iki abiejų pusių sutarto 2023 m. sausio 14 d. termino, ypač dėl jos išvados, susijusios su perdavimu. Kadangi ieškant abiem pusėms priimtino sprendimo pažangos nepadaryta, 2023 m. balandžio 28 d. ES paprašė surengti konsultacijas su JAV, taikant atitikties procedūrą pagal Susitarimo dėl ginčų sprendimo 21.5 straipsnį. Nepavykus išspręsti šio klausimo per konsultacijas, 2023 m. liepos 14 d. ES paprašė, kad Ginčų nagrinėjimo komitetas įsteigtų atitikties kolegiją, kuri priimtų sprendimą dėl to, kaip Jungtinės Amerikos Valstijos įgyvendina 2021 m. gruodžio mėn. sprendimo išvadą dėl perdavimo;
- Turkija. Vaistai (DS583). Šis ginčas susijęs su ES užginčytomis tam tikromis Turkijos priemonėmis, darančioms poveikį vaistų importui. Dėl visų reikalavimų 2022 m. balandžio 28 d. kolegijos ataskaitoje buvo nuspręsta ES naudai. 2022 m. balandžio 25 d. Turkija sprendimą apskundė. Apeliacinio arbitražo procedūros pagal Susitarimo dėl ginčų sprendimo 25 straipsnį buvo grindžiamos ES ir Turkijos *ad hoc* susitarimu dėl apeliacinio arbitražo. 2022 m. liepos mėn. apeliacijos arbitrai patvirtino kolegijos sprendimą, ypač tai, kad Turkija turi panaikinti diskriminacinę praktiką (lokalizavimo ir pirmenybės teikimo priemonės) vaistų sektoriuje. Dabar Europos Sąjunga, 2023 m. balandžio 25 d. praėjus su Turkija sutartam pagrįstam laikotarpiui, stebi Turkijos atitikties užtikrinimo veiksmus;

---

⁷³ Šiuo susitarimu, apie kurį Pasaulio prekybos organizacijai pranešta 2020 m. balandžio mėn., užtikrinama, kad, net negalint veikti Apeliaciniam komitetui, susitarime dalyvaujantys PPO nariai toliau gali naudotis privalomu ir nepriklausomu dvejų pakopų bet kurių tarp jų kylančių ginčų sprendimu pagal PPO taisykles. Tol, kol Apeliacinis komitetas negali visapusiškai veikti, prie DLSAA gali prisijungti bet kuris PPO narys.

⁷⁴ Jei PPO narys, su kuriuo ES ginčijasi PPO, nusprendžia nedalyvauti DLSAA (taip, kaip buvo, pvz., su Turkija per du – DS583 ir DS595 – PPO ginčus, žr. toliau).

⁷⁵ Išsami bylą, pirmiausia – PPO bylą, kuriose ES dalyvauja kaip skundo pateikėja arba atsakovė, ir bylą pagal ES dvišalius susitarimus, santrauka pateikiama naujausioje ES aktyvių ginčų sprendimo bylą apžvalgos redakcijoje, skelbiamoje Prekybos GD interneto svetainėje adresu [Circabc \(europa.eu\)](https://circabc.europa.eu)

- Kolumbija. Užšaldytos bulvytės (DS591). Šis ginčas buvo susijęs su galutinėmis antidempingo priemonėmis, kurias 2018 m. lapkričio mėn. Kolumbija nustatė užšaldytų bulvyčių importui iš Belgijos, Vokietijos ir Nyderlandų. Po to, kai PPO kolegija priėmė Europos Sąjungai palankią ataskaitą, Kolumbija pateikė apeliacinį skundą pagal Daugiašalį laikinąjį susitarimą dėl apeliacinio arbitražo (DLSAA). Galutinis privalomas 2022 m. gruodžio 13 d. apeliacijos arbitražo priimtas sprendimas buvo palankus ES. 2023 m. kovo 14 d. ginčo šalys susitarė dėl pagrįsto laikotarpio, per kurį Kolumbija turi įgyvendinti arbitražo sprendimo rekomendacijas šiame ginče, – 2023 m. lapkričio 5 d.
- Egiptas. Importo registravimas (DS609). Šis ginčas susijęs su Egipto nustatytais 29 prekių kategorijų, įskaitant žemės ūkio ir maisto produktus, kosmetiką, žaislus, tekstilę, drabužius, buitinius prietaisus, baldus ir keramines plyteles, registravimo reikalavimais. Panašu, kad šie reikalavimai yra nesuderinami su Egipto įsipareigojimais pagal PPO susitarimus dėl tarifų ir prekybos (GATT 1994), pagal žemės ūkio ir importo licencijų išdavimo procedūras. 2022 m. sausio 26 d. ES paprašė surengti PPO konsultacijas, po jų Egiptas įsipareigojo registravimo procesą labai patobulinti ir patobulinimus taikyti. Šiuo metu ES stebi pataisytos registravimo sistemos veikimą, siekdama patikrinti, ar pagal ją bus galima atnaujinti prekybos srautus į Egiptą, ir palaiko su Egiptu reikiamus ryšius;
- Kinija. Prekės ir paslaugos (DS610). Šis ginčas susijęs su diskriminacine prekybos praktika, kurią Kinija nuo 2021 m. gruodžio mėn. taiko Lietuvai. Nagrinėjamos priemonės susijusios su Kinijos muitinių atsisakymu importuoti lietuviškas prekes, importo apribojimais, taikomais tarptautinėms įmonėms, naudojančioms žaliavas iš Lietuvos, ir Kinijos eksporto į Lietuvą sumažinimu. ES mano, kad šios priemonės yra diskriminacinės ir neteisėtos pagal PPO taisykles. Imdamasi tos pačios grupės priemonių, Kinija taip pat nustatė visišką iš Lietuvos siunčiamų alkoholio, jautienos, pieno gaminių, medienos ir durpių importo draudimą, esą dėl fitosanitarinių priežasčių. Šios priemonės daro poveikį ES vidaus prekybai bei ES vidaus tiekimo grandinėms ir veikia vidaus rinką, taip pat dėl reikiamo rinkos koregavimo. ES ne kartą kreipėsi į Kiniją prašydama panaikinti Lietuvos eksporto į Kiniją apribojimus ir atkurti įprastinius prekybos srautus, tačiau bergždžiai. Po 2022 m. kovo 15–16 d. vykusių ginčo šalių tarpusavio konsultacijų, per kurias nepavyko rasti patenkinamo sprendimo, 2022 m. gruodžio 7 d. ES paprašė įsteigti PPO kolegiją ir ji buvo įsteigta 2023 m. sausio 27 d. Šiuo metu vyksta kolegijos sudėties nustatymas;
- Kinija. Įpareigojimai, draudžiantys pradėti ar tęsti procesą kitos valstybės teisme (DS611). Šis ginčas pirmiausia susijęs su Kinijos priemonėmis, kurios neigiamai veikia intelektinės nuosavybės teisių apsaugą ir gynimą. Nuo 2020 m. rugpjūčio mėn. Kinijos teismai priima sprendimus – vadinamuosius įpareigojimus, draudžiančius pradėti ar tęsti procesą kitos valstybės teisme, – siekdama sutrukdyti esminius standarto patentus turinčioms ES įmonėms teisėtai ginti savo teises už Kinijos ribų. Be

to, Kinijos teismai baugina didelėmis baudomis, kad Europos bendroves atgrasytų nuo kreipimosi į užsienio teismus. Todėl Europos aukštųjų technologijų bendrovės, norėdamos ginti savo teises, yra labai nepalankioje padėtyje. 2022 m. balandžio mėn. vyko ES ir Kinijos konsultacijos, bet abiem pusėms patenkinamo sprendimo rasti nepavyko. 2023 m. sausio 27 d. buvo įsteigta kolegija. Jos sudėtis buvo nustatyta 2023 m. kovo 28 d.;

- Indija. IRT produktams taikomi tarifai (DS582). Šis ginčas susijęs su tarifais, kuriuos Indija taiko informacinių ir ryšių technologijų (IRT) produktams. Tarifai buvo laipsniškai nustatomi nuo 2014 m., nors Indija, vykdydama savo ITA-1 įsipareigojimus, pagal privalomą PPO sąrašą buvo įsipareigojusi taikyti neapmokestinimo muitais režimą. Kolegijos ataskaita buvo išplatinta visiems PPO nariams ir paskelbta 2023 m. balandžio 17 d. Šioje ataskaitoje kolegija nusprendė, kad iki 20 proc. Indijos tarifų pažeidžia pačias pagrindines PPO taisykles, t. y. Indijos įsipareigojimus dėl tarifų. Kolegijos ataskaitoje buvo patenkinti visi ES reikalavimai šiame ginče. Šią ataskaitą Ginčų nagrinėjimo komitetas iš esmės turėtų priimti per 60 dienų nuo išplatavimo visiems PPO nariams;
- Indonezijos nikelio rūdos eksporto draudimas (DS592). Šis ginčas susijęs su eksporto draudimu, kurį Indonezija nustatė nikelio rūdai, ir perdirbimo šalyje reikalavimais, darančiais poveikį nikelio ir geležies rūdai. ES užginčijo šią priemonę PPO ir 2021 m. sausio mėn. paprašė įsteigti kolegiją. 2022 m. lapkričio 30 d. kolegija, patenkindama visus ES reikalavimus, nusprendė, kad Indonezijos eksporto draudimas ir perdirbimo šalyje reikalavimai nikelio rūdai pažeidžia PPO taisykles ir nebuvo pagrįsti jokiais esamomis išimtimis. 2022 m. gruodžio 8 d. Indonezija kolegijos ataskaitą apskundė tuščiai, t. y. neveikiančiam Apeliaciniam komitetui. Nepaisant 2022 m. visais lygmenimis dėtų nuolatinių pastangų, Indonezija nesutiko su jokių darbo metodu, pagal kurį, neveikiant Apeliaciniam komitetui, būtų galima nagrinėti jos apeliacinį skundą, pvz., prisijungti prie DLSAA arba sudaryti su ES *ad hoc* susitarimą dėl apeliacinio arbitražo pagal Susitarimo dėl ginčų sprendimo 25 straipsnį. PPO kolegijai paskelbus išvadas, o Indonezijai apskundus jas šiuo metu neveikiančiam Apeliaciniam komitetui ir taip *de facto* blokuojant galutinį ir privalomą ginčo išsprendimą, Komisija svarsto galimybę taikyti tinkamas ir proporcingas atsakomąsias priemones, kuriomis būtų galima reaguoti į Indonezijos pažeidimą, ir pradėjo viešas konsultacijas dėl galimo Vykdyto užtikrinimo reglamento naudojimo, kad jai būtų lengviau įvertinti galimų prekybos politikos priemonių būtinybę ir parametrus.

Ataskaitiniu laikotarpiu ES taip pat **toliau darė pažangą gindamasi PPO ginčiuose, kuriuos prieš Sąjungą pradėjo kitos ginčo šalys**, įskaitant šiuos ginčus:

- Turkija. Plieno apsaugos priemonės (DS595). Šis ginčas susijęs su 2019 m. vasario mėn. ES nustatyta plieno apsaugos priemone. 2022 m. balandžio 29 d. kolegijos ataskaitoje patvirtinta galimybė atsižvelgiant į pasaulinę plieno krizę taikyti apsaugos priemonę, bet nustatyta, kad ES apsaugos priemonei trūkimais trūko

pakankamo pagrindimo. 2022 m. gegužės 31 d. priėmus galutinę ataskaitą, ES ir Turkija susitarė dėl pagrįsto atitikties užtikrinimo laikotarpio, o 2023 m. sausio 16 d. ES pateikė padėties ataskaitą, kurioje PPO narius informavo apie tai, kad buvo priimta priemonė, būtina per šį ginčą pateiktoms rekomendacijoms ir priimtiems sprendimams įvykdyti;

- ginčai dėl alyvpalmių aliejaus su Indonezija (DS593) ir Malaizija (DS600). Per abu šiuos ginčus, kuriuos atskirai pradėjo Indonezija (2019 m. gruodžio mėn.) ir Malaizija (2021 m. sausio mėn.), nagrinėjama problema, susijusi su tam tikromis priemonėmis, kurias ES ir tam tikros valstybės narės priėmė pagal ES biodegalų direktyvas, nes šios priemonės daro poveikį alyvpalmių aliejui ir iš alyvpalmių augalų gaminamiems biodegalams iš šių šalių. Malaizija ir Indonezija tvirtina, kad šios nagrinėjamos priemonės yra nesuderinamos su PPO susitarimais dėl techninių prekybos kliūčių (TPK), tarifų ir prekybos (GATT) ir subsidijų ir kompensacinių priemonių (SKP). Abiem atvejais buvo įsteigtos kolegijos ir vyksta procedūros;
- Pietų Afrika. Citrusiniai vaisiai (DS613). Šis ginčas susijęs su ES fitosanitarijos sistema, kuria reguliuojamas citrusinių vaisių importas iš Pietų Afrikos. Pietų Afrika tvirtina, kad panašu, jog ES priemonės yra nesuderinamos su PPO susitarimu dėl SFP ir kai kuriomis GATT 1994 nuostatomis. 2022 m. liepos 22 d. Pietų Afrika paprašė surengti PPO konsultacijas su ES. Konsultacijos įvyko 2022 m. rugsėjo 15–16 d., bet per jas patenkinamo sprendimo nerasta. Procesas tebevyksta.

B. Dvišalių ginčų sprendimas

2022 m. ES naujų dvišalių ginčų nepradėjo, bet toliau stebėjo, kaip prekybos partneriai laikosi ekspertų grupių ataskaitų ir suderėtų susitarimų...

- **Pietų Korėja. Darbo srities įsipareigojimai.** Pietų Korėja toliau darė pažangą įgyvendindama 2021 m. sausio mėn. ekspertų grupės sprendimą⁷⁶, kuris buvo paskelbtas pagal ES ir Pietų Korėjos prekybos susitarimo Prekybos ir darnaus vystymosi skyrių. 2022 m. Pietų Korėjoje įsigaliojo trys pagrindinės konvencijos, t. y. dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo (Nr. 87), dėl teisės vesti kolektyvines derybas (Nr. 98) ir dėl priverstinio darbo (Nr. 29). Daugiau informacijos žr. pirmiau išdėstyta II.2 skirsnio C poskirsnyje.
- **Pietų Afrikos maitų sąjunga (PAMS). Paukštienai skirtos apsaugos priemonės.** Šiam ginčui taikomos ES ir Pietų Afrikos vystymosi bendrijos (PAVB) valstybių dvišalio ekonominės partnerystės susitarimo ginčų sprendimo nuostatos. Jis buvo susijęs su tuo, kad 2018 m. rugsėjo mėn. PAMS (Pietų Afrika, Botsvana, Namibija, Esvatinis ir Lesotas) nustatė apsaugos priemonę užšaldytų viščiukų gabalų su kaulais eksportui iš ES, dėl kurios labai sumažėjo ES paukštienos eksportas į PAMS. 2022 m. rugpjūčio 4 d. galutinėje ataskaitoje arbitražo kolegija priėmė ES palankų sprendimą ir

⁷⁶ Kolegijos ataskaita buvo paskelbta 2021 m. sausio 20 d. Ji pateikta adresu [Circabc \(europa.eu\)](https://circabc.europa.eu)

nustatė, kad ši apsaugos priemonė yra neproporcinga ir viršija tai, kas būtina siekiant ištaisyti didelę žalą arba pašalinti sutrikimus arba išvengti šios žalos ar sutrikimų. Be to, laikotarpis nuo tyrimo iki apsaugos priemonės priėmimo buvo pernelyg ilgas ir neatitiko ES ir PAVB EPS. Nors apsaugos priemonės galiojimas baigėsi 2022 m. kovo mėn., kolegijos ataskaitoje nustatytas precedentas, kurio PAMS turi laikytis ir dėl kurio ji negalėjo pratęsti šios apsaugos priemonės galiojimo trukmės.

- **Alžyras. Kelios prekybos ribojimo priemonės.** 2020 m. birželio 24 d. ES pagal savo asociacijos susitarimą su Alžyru pradėjo prieš Alžyrą ginčų sprendimo bylą, kurioje apskundė penkias priemones (neteisėtus apsaugos muitus, automobilių importo draudimą, importo licencijų išdavimo sistemą, 129 gaminiams taikomus muitus ir mokėjimų apribojimus jūrų transporto sektoriuje). Europos Sąjungai dedant pastangas per konsultacijas derybų būdu rasti sprendimą, trys iš penkių apskųstų priemonių buvo panaikintos (muitai, neteisėti apsaugos muitai ir mokėjimų apribojimai). 2022 m. gruodžio mėn. Alžyras panaikino neteisėtus importo muitus (papildomą laikiną apsaugos teisę, pranc. *Droit Additionnel Provisoire de Sauvegarde*, DAPS) visiems į ES ir Alžyro asociacijos susitarimo taikymo sritį patenkantiems gaminiams. Be to, 2022 m. lapkričio mėn. Alžyras pakeitė su automobilių importu susijusią teisinę sistemą. Tuo pačiu metu Alžyras taip pat pradėjo taikyti naują importo leidimų išdavimo sistemą, kuri parengta kaip atsinaujinantis importo draudimas, šiuo metu taikomas beveik pusės milijono gaminių sąrašui, ir kitas su konkrečiais sektoriais susijusias prekybos kliūtis (pvz., naujus halalo reikalavimus žemės ūkio maisto produktams), kurios trikdo prekybos srautus sektoriuose. Reguliariai priimamos tolesnės prekybą ir investicijas ribojančios priemonės, todėl verslo aplinka vietoje tampa nenuspėjama ir neskaidri. Komisija atidžiai stebi padėtį ir tebėra susirūpinusi dėl pokyčių, susijusių su 2022 m. ir pirmąjį 2023 m. pusmetį nustatytomis naujomis priemonėmis.
- Galiausiai neišprovokuotas ir nepateisinamas Rusijos agresijos karas prieš **Ukrainą** sutrukdė jai vykdyti dvišaliame ginče pagal jos asociacijos susitarimą su Europos Sąjunga arbitražo kolegijos priimtą sprendimą dėl Ukrainos nustatyto tam tikrų rūšių medienos eksporto draudimo.

V.2. Ginčus pagal ES susitarimus sprendžiančių arbitrų rezervo atnaujinimas

2020 m. gruodžio mėn. buvo paskelbtas viešas kvietimas teikti paraiškas siekiant atnaujinti arbitrų rezervą ir atskirą prekybos ir darnaus vystymosi (PDV) ekspertų rezervą, kurie yra skirti ginčų sprendimų kolegijoms pagal prekybos susitarimus, kurių šalis yra ES. Per šį konkursą iš patyrusių tarptautinių teisėjų ir akademikų sudaryta atrankos komisija tikrino kandidatus siekdama patvirtinti jų tinkamumą būti paskirtiems. Atrinkti kandidatai buvo informuoti 2022 m. gegužės mėn., o nauji reikalavimus atitinkančių kandidatų rezervai buvo paskelbti 2022 m. birželio mėn.⁷⁷ Komisija naudosis šiais naujais rezervais teikdama

⁷⁷ <https://circabc.europa.eu/ui/group/7fc51410-46a1-4871-8979-20cce8df0896/library/3b8c3460-b8f5-4bd2-8e32-08b68cf4d834>

pasiūlymus dėl arbitrų ir PDV ekspertų paskyrimo konkrečiose bylose arba iš anksto sutartų sąrašų pagal atitinkamus dvišalius susitarimus su trečiosiomis šalimis. Galutinį sprendimą dėl šių sąrašų priims Taryba. Laikydamosi pažado užtikrinti lygų atstovavimą arbitraže, Komisija asmenų įtraukimo į sąrašus arba paskyrimo konkrečiuose ginčuose atžvilgiu stengsis užtikrinti lyčių pusiausvyrą ir ragins, kad ją užtikrinti stengtųsi ir jos prekybos partneriai.